

KARELIA-AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaali-alan koulutusohjelma

Henna Hovatov

✦Miulle se oli hirveen suuri pelastus ja apu ja helpotus.✦
VANHEMPIEN KOKEMUKSET VALVOTUISTA JA TUETUISTA
TAPAAMISISTA SEKÄ VALVOTUISTA VAIHDOISTA JOENSUUN
KAUPUNGIN TURVAKODISSA

Opinnäytetyö
Marraskuu 2013

	<p>OPINNÄYTETYÖ Marraskuu 2013 Sosiaalialan koulutusohjelma</p> <p>Tikkarinne 9 80200 JOENSUU (013) 260 6600</p>
<p>Tekijä Henna Hovaton</p>	
<p>Nimeke +Miulle se oli hirveen suuri pelastus ja apu ja helpotus.+VANHEMPIEN KOKEMUKSET VALVOTUISTA JA TUETUISTA TAPAAMISISTA SEKÄ VALVOTUISTA VAIHDOISTA JOENSUUN KAUPUNGIN TURVAKODISSA</p> <p>Toimeksiantaja Joensuun kaupungin turvakoti</p>	
<p>Tiivistelmä</p> <p>Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää asiakkaiden kokemuksia ja kehittämisideoita Joensuun kaupungin turvakodissa järjestetyistä valvotuista ja tuetuista tapaamisista sekä valvotuista vaihdoista. Tavoitteena oli saada kuuluviin asiakkaiden eli lasten vanhempien mielipide. Opinnäytetyö on toteutettu kvalitatiivisen tutkimuksen menetelmin. Aineisto kerättiin haastattelemalla kuutta asiakasta. Haastattelut toteutettiin teemahaastattelun menetelmällä ja aineisto käsiteltiin sisällönanalyysillä. Teemoja olivat perustiedot, turvakodin käytänteet, lapsen etu ja kehittämisideat.</p> <p>Tulokset osoittivat, että asiakkaat olivat pääsääntöisesti tyytyväisiä valvottuihin ja tuettuihin tapaamisiin ja vaihtoihin. He olivat erityisen tyytyväisiä henkilökunnan toimintaan, koska heiltä sai tukea ja neuvoa sekä he olivat aina tarvittaessa saavutettavissa. Asiakkaat pitivät tärkeänä, että vaihdot ja tapaamiset olivat turvallisia, säännöllisiä ja lapsilähtöisiä sekä lapsi sai tavata molempia vanhempiaan näkemättä heidän välistä riitelyään. Kehittämisideoissa toivottiin valvottuihin ja tuettuihin tapaamisiin esimerkiksi entistä monipuolisempaa tekemistä kaikenikäisille lapsille.</p> <p>Jatkokehitysmahdollisuutena esitetään, että haastateltaisiin vanhempia, lapsia ja työntekijöitä. Näin saataisiin laajempi näkökulma ja voitaisiin esimerkiksi verrata, ovatko vanhemmat, lapset ja työntekijät pitäneet tapaamisten ja vaihtojen hyötyjä ja haittoja samankaltaisina.</p>	
<p>Kieli suomi</p>	<p>Sivuja 49 Liitteet 5 Liitesivumäärä 6</p>
<p>Asiasanat</p> <p>valvotut tapaamiset, tapaamisoikeus, asiakaskokemus</p>	

 Karelia UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES	THESIS November 2013 Degree Programme in Social Services Tikkarinne 9 FI 80200 JOENSUU FINLAND +358 260 6600	
Author Henna Hovaton		
Title %to me it was such a big help and relief+PARENTSqEXPERIENCES OF SUPERVISED AND SUPPORTED VISITATIONS AND SUPERVISED EXCHANGES AT THE SHELTER OF JOENSUU CITY Commissioned by the Shelter of Joensuu City		
Abstract <p>The purpose of the study was to examine customersqexperiences and development ideas of supervised and supported visitations and supervised exchanges that are held in the Shelter of Joensuu City. The goal was to get the clientsqin other words children& parentsqopinion heard. The thesis was carried out as a qualitative research. The material for this study was gathered by interviewing six clients. The interviews were organized by using the theme interview method and the material was analyzed by using content analysis. The themes were basic information, practical issues at the shelter, the child& benefit and development ideas.</p> <p>The results of this study showed that clients were mainly pleased with supervised and supported visitations and supervised exchanges. The clients were particularly happy with the personnel because they provided support and counsel the clients needed and the personnel were also always reachable. It was important to the clients that the exchanges and the visitations were safe, regular and child-centered and the child had a chance to meet both parents without seeing them fight. It was also hoped that supervised and supported visitations would include something more versatile to do for all age groups.</p> <p>Amongst potential areas for further development could be interviews of parents, children and employees. This would widen the perspective and make it possible for example to compare if parents, children and the employees find the pros and cons of visitations and exchanges similar.</p>		
Language Finnish	Pages 49 Appendices 5 Pages of Appendices 6	
Keywords supervised visitations, visiting rights, customer experience		

Sisältö

Tiivistelmä

Abstrakti

1	Johdanto	5
2	Perhe ja vanhemmuus muuttuvassa yhteiskunnassa	6
3	Avioero ja lapsen huoltajuus	8
4	Lapsen asuminen vanhempien eron jälkeen.....	10
5	Tapaamissopimuksia koskeva lainsäädäntö	11
5.1	Vanhempien välinen sopimus tapaamisesta.....	11
5.2	Sosiaalitoimen päätös tapaamisista.....	12
5.3	Tuomioistuimen päätös tapaamisista.....	12
6	Tapaamispaikkatoiminta	13
6.1	Valvotut ja tuetut tapaamiset sekä valvotut vaihdot	14
6.2	Joensuun kaupungin turvakodin tapaamispaikkatoiminta	16
7	Aikaisemmat opinnäytetyöt	17
8	Opinnäytetyön tarkoitus ja toteutus.....	18
8.1	Tutkimusidea ja prosessin käynnistäminen.....	18
8.2	Opinnäytetyön tarkoitus ja tutkimuskysymykset.....	18
8.3	Kvalitatiivinen tutkimus	19
8.4	Tutkimuksen kohderyhmä.....	20
8.5	Aineiston keruumenetelmän valinta	21
8.6	Haastattelun toteutus.....	22
8.7	Analyysi	23
9	Tulokset	24
9.1	Haastateltavien perustiedot	24
9.2	Kokemus tapaamisten ja vaihtojen toteutumisesta turvakodissa	25
9.3	Kokemus lapsen edun toteutumisesta tapaamisissa ja vaihdoissa....	30
9.4	Kehittämisideat valvottuihin ja tuettuihin tapaamisiin sekä vaihtoihin	32
10	Pohdinta.....	33
10.1	Johtopäätökset	33
10.2	Eettisyys ja luotettavuus	37
10.3	Omat oppimiskokemukset.....	40
10.4	Jatkotutkimusaiheet	41

LIITTEET

Liite 1 Toimeksiantosopimus

Liite 2 Tutkimuslupa

Liite 3 Tutkimuslupa haastateltavalta

Liite 4 Haastattelurunko

Liite 5 Esimerkki sisällönanalyysistä

1 Johdanto

Valvotut ja tuetut tapaamiset sekä vaihdot ovat tapaamispaikkatoimintaa. Tapaamispaikkatoiminta voi olla turvakodin tai yhdistetyn ensi- ja turvakodin yhteydessä tai omana erillisenä yksikkönä. Valvottu tapaaminen tarkoittaa sitä, että vanhempi tapaa lastaan turvallisesti työntekijän läsnä ollessa. Se on viranomaisen määrittelemä. Se voidaan järjestää, jos perheessä on ollut perheväkivaltaa tai toinen vanhempi on uhannut kaapata lapsen. Tuetussa tapaamisessa vanhempi tapaa lastaan tapaamispaikassa. Se perustuu viranomaisen määrittelmään tai vanhempien keskinäiseen sopimukseen. Työntekijä huolehtii tuettujen tapaamisen alkamisesta ja loppumisesta sekä seuraa tapaamisia. Syyt tuettuun tapaamiseen voivat olla tuen tarve vanhemmuuteen, huolto- ja tapaamiselvitysten keskeneräisyys tai vanhempien välinen luottamuspula. (Kalavainen 2006, 84. 85.)

Valvotuissa vaihdoissa työntekijä huolehtii lapsen turvallisen vaihtamisen vanhemmalta toiselle, esimerkiksi viikonloppuisin. Ne järjestetään, jos vanhempien välillä on lähestymiskielto tai vanhemmat eivät pysty kommunikoimaan keskenään, esimerkiksi riitojen vuoksi. Tavoitteena on, että vanhemmat jatkossa pystyisivät hoitamaan vaihdot ilman valvontaa. (Kalavainen 2006, 84. 85.)

Tämä opinnäytetyö on tehty toimeksiantona Joensuun kaupungin turvakodille. Siellä palvelut on tarkoitettu Joensuun seudun kuntalaisille, jotka ovat kohdanneet perhe- tai lähisuhdeväkivaltaa tai sen uhkaa. Turvakoti antaa apua myös väkivallan tekijöille. Palveluihin kuuluu myös käräjäoikeuden päätöksellä tai lastenvalvojan vahvistamalla sopimuksella toteutetut lasten valvotut ja tuetut tapaamiset sekä vaihdot, yksilö- ja parikeskusteluja ja ryhmätoimintoja (Joensuun kaupunki 2013a).

Opinnäytetyö on tehty kvalitatiivisella tutkimusotteella. Työn tarkoituksena oli selvittää asiakkaiden kokemuksia ja kehittämisideoita valvotuista ja tuetuista tapaamis- ja vaihtoasiakkuuksista Joensuun kaupungin turvakodissa. Tutkimuksen tarkoituksena oli saada vaihto- ja tapaamisasiakkailta palautetta sekä kehit-

tämisideoita turvakodissa järjestetyistä valvotuista ja tuetuista tapaamisista sekä vaihdoista. Opinnäytetyön tarkoituksena oli tuottaa haastatteluissa tullutta tietoa Joensuun kaupungin turvakodin työntekijöille, jotta he voivat mahdollisuuksien mukaan kehittää valvottuja vaihtoja ja tapaamisia. Tavoitteena oli saada kuuluviin asiakkaiden eli lasten vanhempien mielipide. Kohderyhmänä oli kuusi vanhempaa, jotka olivat vaihto- tai tapaamisasiakkaita.

Aluksi käsittelen opinnäytetyössäni opinnäytetyöhöni liittyvää teoriaa. Tämän jälkeen esittelen aikaisempia opinnäytetöitä. Sitten kerron opinnäytetyöni tarkoituksesta ja toteutuksesta. Seuraavaksi esittelen haastattelujen tulokset. Lopuksi käsittelen johtopäätöksiä, luotettavuutta ja eettisyyttä, omia oppimiskokemuksiani ja jatkotutkimusaiheita.

2 Perhe ja vanhemmuus muuttuvassa yhteiskunnassa

Perhe on käsitteenä monimuotoinen. Yleinen käsitys perheestä on, että siinä on yksi tai useampi vanhempi sekä lapsi. He asuvat yhteisessä kodissa ja heidän välillään on keskinäinen emotionaalinen suhde. Perheet eivät kuitenkaan aina ole tällaisia. Esimerkiksi vanhemmat ovat voineet erota ja heillä on uusia kumppaneita sekä lapsia. Näin ollen ydinperheestä on tullut uusioperhe. Täytyy huomioda, ettei välttämättä lapsen vanhemmat asu lapsen kanssa samassa kodissa. Lisäksi on olemassa sateenkaari-, monikulttuurisia sekä lapsettomia perheitä. (Järvinen, Lankinen, Taajamo, Veistilä & Virolainen 2007, 12. 13.) Perhekäsitteen merkitys vaihtelee eri yhteiskunnissa (Forsberg 2003, 11).

Vanhemmuuskäsite ei ole yksiselitteinen. Lapsen ja vanhempien suhdetta voidaan tarkastella biologiselta, juridiselta, sosiaaliselta ja psykologiselta kannalta. Biologisen näkökulman mukaan lapsen vanhemmat ovat lapsen synnyttänyt nainen ja siittänyt mies. Juridisen näkökulman mukaan lapsen vanhemmat ovat ne henkilöt, jotka lain mukaan on määritelty. (Järvinen ym. 2007, 13.) Laki määrittää, että jos lapsen vanhemmat ovat lapsen syntyessä avioliitossa keskenään, ovat he molemmat lapsen huoltajia. Jos vanhemmat eivät ole avioliitossa kes-

kenään lapsen synnyttyä, on äiti lapsen huoltaja. (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 361/1983.)

Avoliiton ulkopuolella tai avoliitossa asuvien vanhempien syntyneen lapsen isyys vahvistetaan joko tunnustamisen perusteella tai tuomioistuimen päätöksellä. Isän täytyy itse tunnustaa olevansa lapsen isä ennen kuin vahvistus voidaan tehdä. Lapsen kotikunnan lastenvalvoja vastaanottaa tunnustuksen ja maistraatti vahvistaa tunnustuksen. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2009.) Sosiaalisen näkökulman mukaan lapsen vanhemmat ovat ne henkilöt, jotka huolehtivat lapsen elämästä ja arjen käytännöistä, kuten esimerkiksi ruoasta, vaatetuksesta ja kasvatuksesta. Psykologisen näkökulman mukaan lapsen vanhemmat ovat ne henkilöt, jotka lapsi itse kokee tunnetasolla vanhemmikseen. (Järvinen ym. 2007, 13.)

Vanhemmuuteen vaikuttavat monet tekijät, esimerkiksi perheen elämäntilanne, sisäiset ja ulkoiset voimavarat sekä elämänkaaren vaihe. Siihen vaikuttavat vanhemman omat kokemukset lapsuudesta ja vanhemmuudesta sekä käsitys siitä, millaiset ovat hänen kykynsä vanhempnana. Vanhemmuuden vastuualueiksi voidaan määritellä lapsen fyysistä tarpeista huolehtiminen ja kasvatusta sekä opettaminen sosiaalisuuteen, yhteiskunnan sääntöihin ja kulttuurin jäseneksi. Vanhemman tehtävänä on ohjata lasta turvallisesti löytämään lapsen oma maailmankuva ja tapansa elää. (Järvinen ym. 2007, 90. 91.)

Täydellistä vanhemmuutta ei ole ja vanhemmuus kehittyy koko ajan. Jokaisella on oma käsitys siitä, millaista on hyvä tai riittävän hyvä vanhemmuus. (Järvinen ym. 2007, 90. 91.) Lain mukaan lapsen huoltajan täytyy turvata lapselle tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi hänen yksilöllisten tarpeidensa ja toivomustensa mukaisesti. Huollon tulee turvata lapselle myönteiset ja läheiset ihmissuhteet, etenkin hänen vanhempiansa välillä. (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 361/1983.)

Lapsen syntymä muuttaa vanhemman elämää merkittävästi. Hän voi kokea haasteena lapsen jatkuvan hoivaamisen, omien henkilökohtaisten menojen karsimisen, parisuhdeongelmat ja rutiininomaisen arjen. Vanhemmuus ei ole aina

helppoa, ja siihen liittyy monia riskitekijöitä. Yleisimpiä riskitekijöitä ovat vanhemman psyykkinen sairaus, päihderiippuvuus sekä huono ja puutteellinen kyky hoivata lasta. Lapsen hyvinvointia voi heikentää perheen peruselinelosuhteiden puute, sosiaalinen eristäytyneisyys, vanhempien alhainen koulutustausta tai vanhempien avioero. (Järvinen ym. 2007, 92. 93.)

3 Avioero ja lapsen huoltajuus

Avioerot ovat lisääntyneet kaikissa länsimaissa (Kääriäinen, Hämäläinen & Pölkki 2009, 11). Vuonna 2012 avioeroja myönnettiin Suomessa 13 040 kappaletta (Tilastokeskus 2013). Vuonna 2012 Suomessa vahvistettiin 46 457 elatusapusopimusta. Niitä vahvistettiin 2 100 kappaletta eli 5 prosenttia enemmän kuin edellisenä vuonna. Samana vuonna lapsen huollosta, tapaamisoikeudesta ja asumisesta vahvistettiin 45 139 sopimusta. Sopimuksissa lapsen tapaamisoikeudesta sovittiin 20 486 kertaa. Lapsen asumisesta oli sovittu 17 983 kertaa, ja lapsen huollosta oli sovittu 33 581 kertaa. Huoltosopimuksista 93 prosentissa sovittiin yhteishuollosta, 6 prosentissa yksinhuollosta äidille ja vajaassa 1 prosentissa yksinhuollosta isälle. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2013, 1.)

Erossa vanhemmat, lapset ja muut osapuolet menettävät paljon asioita. Niitä ovat esimerkiksi yhteiset ystävät, yhteinen koti, osa omaisuudesta, perheenomainen elämäntapa tai mahdollisesti lasten läheisyys. Ero onkin kriisi, joka vie paljon voimavaroja. Vanhemmat voivat tuntea toisiaan kohtaan vihaa, katkeruutta, syyllisyyttä ja surua. Tunteet ja harkintakyky voivat olla sekaisin. Vanhempien täytyisi kuitenkin samaan aikaan pystyä tekemään päätöksiä esimerkiksi lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta sekä omaisuuden jaosta. Lasten takia olisikin tärkeää, että vanhemmat kykenisivät yhteistyöhön kaikesta huolimatta. (Taskinen 2001, 14. 15.)

Erotessaan vanhemmat päättävät ovatko he yhdessä lapsen huoltajia vai vain toinen vanhempi. Lapsen edunmukaista yleisimmin on, että molemmat vanhemmat toimivat huoltajina. Jos vanhemmat eivät pääse sopuun asiasta, ratkai-

see riidan tuomioistuin. (Väestöliitto 2013.) Yhteishuoltajuudessa vanhemmat päättävät yhdessä lapsen hoidosta, kasvatuksesta, asuinpaikasta sekä muista lasta koskevista henkilökohtaisista asioista. Lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevassa asiassa on tärkeää selvittää lapsen omat toivomukset ja mielipide, mikäli se on hänen ikäänsä ja kehitystasoonsa nähden mahdollista. (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 361/1983.) Yhteishuoltajuus onnistuu parhaiten, jos vanhemmat tulevat toimeen keskenään ja pystyvät keskustelemaan sekä päättämään lapseen liittyvistä asioista (Taskinen 2001, 25).

Jos yhteishuoltajuudessa vanhempien keskinäinen päätöksenteko ei toimi, voivat he hakea tuomioistuimen määräystä rajoitettuun yhteishuoltoon. Tuomioistuin päättää kunkin huoltajan tehtävistä, oikeuksista ja velvollisuuksista. Rajoitettussa yhteishuollossa esimerkiksi vanhempi, jonka luona lapsi asuu, voi päättää lapsen asuinpaikasta. Muista lasta koskevista asioista vanhemmat päättävät yhdessä. Toinen vanhemmista voi hoitaa kaikki huoltajalle kuuluvat tehtävät, mutta toisella vanhemmista on kuitenkin oikeus saada tieto lasta koskevista asioista suoraan viranomaiselta. (Taskinen 2001, 26.)

Yksinhuoltajakäsite tarkoittaa sitä, että eron jälkeen toinen vanhemmista on lapsen pääasiallinen huoltaja. Yksinhuoltajakäsitettä käytetään arkikielessä monella tapaa. Esimerkiksi yksinhuoltajuudesta puhutaan silloin, jos yhteishuollossa toinen vanhemmista ei osallistu lapsen hoitoon ja kasvatukseen. (Kääriäinen, Hämäläinen & Pölkki 2009, 12.) Vanhemmalla, joka ei ole lapsen huoltaja, ei ole oikeutta tehdä lasta koskevia päätöksiä. Hän on kuitenkin velvollinen osallistumaan lapsen elatukseen. (Väestöliitto 2013.)

Erittäin painavasta syystä tuomioistuin voi määrätä lapsen huollon lapsen vanhempien lisäksi jollekin muulle henkilölle eli oheishuoltajalle. Oheishuoltajana voi olla esimerkiksi isovanhempi tai sijaisvanhempi. Hänet voidaan määrätä siinä tilanteessa, jos vanhemmat eivät kykene hoitamaan lasta ja lapsen asioita jokapäiväisesti. Lapsen elatusvelvollisuus ei kuitenkaan siirry oheishuoltajalle. Hän kasvattaa ja hoitaa lasta, mutta hän ei ole taloudellisesti vastuussa lapsesta. Tuomioistuin voi määrätä huoltajuuden kokonaan myös jollekin muulle henki-

lölle, jos lapsi on esimerkiksi asunut pitkään jo muualla kuin vanhempiensa kanssa. (Taskinen 2001, 26. 27.)

Lapsen oikeudet ja edut pitäisi olla turvattuna kaikissa lapsen elämän tilanteissa ja muutoksissa. Lapsen etu tarkoittaa sitä, että lasta kohdellaan yksilöllisesti, hänen omien tarpeidensa ja odotustensa mukaisesti sekä lapsella on kehittymisen mahdollisuudet. Lapsen etu täytyy ottaa huomioon kaikissa viranomaisten päätöksissä, arvioinneissa, valinnoissa ja tulkinnoissa. Työntekijän täytyy huolehtia siitä, että lapsen oikeudet toteutuvat lastensuojelulain sekä lapsen huoltolain mukaisesti. Päätökset eivät saisi missään tapauksessa vahingoittaa lapsen psyykkistä tai fyysistä kehitystä. (Järvinen ym. 2007, 102.)

Vanhempien erotessa on tärkeää, että lasta koskevat asiat, esimerkiksi huoltajuus, ovat lapsen edun mukaisia. Päätöksiä täytyy tukea hänen kehitystä tai poistaa kehityksen esteitä. Lapsen pitäisi kokea, että vanhempien ero ei johdu hänestä ja erosta huolimatta he välittävät hänestä. Lapsella on myös oikeus tulla kuulluksi häntä koskevissa asioissa, esimerkiksi käytännön järjestelyissä. (Taskinen 2001, 43.) Laki määrittää, että 12 vuotta täyttäneen lapsen mielipide on kuultava ja otettava huomioon lasta koskevissa päätöksissä (Laki lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan päätöksen täytäntöönpanosta 619/1996).

4 Lapsen asuminen vanhempien eron jälkeen

Vanhempien eron jälkeen täytyy ottaa huomioon lapsen etu, kun päätetään, kumman luona lapsi asuu. Lasta on kuultava, jos se on lapsen ikään ja kehitystasoon nähden mahdollista. (Taskinen 2001, 71.) Sosiaalitoimen vahvistamat sopimukset lapsen huollosta, asumisesta ja tapaamisoikeudesta ovat lisääntyneet vuosina 2003. 2012. Vuonna 2003 sopimuksia tehtiin 39 331 kappaletta, kun vuonna 2012 sopimuksia oli 45 139 kappaletta. (Terveystieteiden tutkimuskeskus 2013, 2.)

Lähivanhempi tarkoittaa vanhempaa kenen luona lapsi pääsääntöisesti asuu. Etävanhempi tarkoittaa vanhempaa, joka asuu erillään lapsesta. (Kääriäinen ym. 2009, 13.) Lapsi voi asua pelkästään toisen vanhemman luona, vuorotellen kummankin vanhemman luona, jonkun muun henkilön luona tai vanhemmat asuvat vuorotellen lapsen pysyvässä asuinpaikassa. Lapsen on kuitenkin oltava kirjoilla vain yhdessä paikassa, vaikka hän asuisi vuoronperään kummankin vanhemman luona. Lasta ei nimittäin voida laskea siihen ruokakuntaan mukaan, kenen vanhemman luona hän ei ole kirjoilla. Vuoroasumisessa on tärkeää, että vanhemmat voivat keskustella keskenään ja heillä on yhteisymmärrys esimerkiksi lapsen kasvatuksesta. Vuoroasumisessa elatussopimuksen tekeminen on tarkkaa. Vuoroasumisen etu on, että lapsi voi elää arkea kummankin vanhempansa kanssa. Ongelmia voi tuottaa se, jos hänen vanhempansa asuvat eri kunnissa. Esimerkiksi koulukyyditykset tai oikeus päivähoitopaikkaan määräytyvät ainoastaan lapsen asuinkunnan mukaan. (Taskinen 2001, 28. 32.)

5 Tapaamissopimuksia koskeva lainsäädäntö

Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta määrittää, että tapaamisoikeuden tarkoituksena on turvata lapselle oikeus pitää yhteyttä ja tavata vanhempansa, jonka luona lapsi ei asu (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 361/1983). Laissa ei kuitenkaan ole määritetty tarkemmin tapaamisoikeuden laajuudesta tai sen rajoittamisesta. Laissa keskitytään puhumaan lapsen edusta. (Kalavainen 2006, 90.) Sosiaalitoimen vahvistamat tapaamisoikeussopimukset ovat lisääntyneet vuosien 2003. 2012 välisenä aikana. Vuonna 2003 tapaamisoikeussopimuksia tehtiin 17 347 ja vuonna 2012 sopimuksia tehtiin 20 486. (Terveystieteiden tutkimuskeskus 2013, 2.)

5.1 Vanhempien välinen sopimus tapaamisesta

Vanhemmat voivat sopia uskotaanko lapsen huolto molemmille vanhemmille yhteisesti. Jos vanhemmat eivät asu yhdessä, heidän täytyy sopia siitä, kum-

man luona lapsi asuu. Vanhemmat voivat sopia, että lapsen huolto uskotaan vain toiselle vanhemmista. Lapsella on oikeus vanhempien sopimalla tavalla pitää yhteyttä ja tavata sitä vanhempaa, kenen luona hän ei asu. (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 361/1983.) Vanhempien tekemässä sopimuksessa täytyy näkyä sopimus lapsen huollosta, asuinpaikasta ja yhteydenpidosta. Lapsen elatuksesta tehdään myös sopimus. Vanhempien laatima sopimus täytyy hyväksyä lapsen asuinkunnan sosiaalilautakunnassa. (Taskinen 2001, 62. 65.)

5.2 Sosiaalitoimen päätös tapaamisista

Kunnan on huolehdittava lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan päätöksen täytäntöönpanossa toimitettavaan sovitteluun kuuluvien toimenpiteiden järjestämisessä (Sosiaalihuoltolaki 1982/710). Vanhempien on tehtävä kirjallinen sopimus, mikä koskee lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta. Se on toimitettava sen kunnan sosiaalilautakunnalle, jossa lapsella on asuinpaikka. Sosiaalilautakunnan on otettava huomioon lapsen etu ja hänen omat toivomukset, harkitessaan voidaanko sopimus vahvistaa. Jos kumpikaan lapsen vanhemmista ei ole huoltaja, sopimus jätetään vahvistamatta. Sosiaalilautakunnan vahvistama sopimus on voimassa ja voidaan panna täytäntöön kuten tuomioistuimen antama lainvoimainen päätös. (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 361/1983.) Sopimusta voidaan muuttaa vanhempien uudella yhteisellä sopimuksella tai tuomioistuimen päätöksellä. Päätöksen voi tehdä ainoastaan tuomioistuin, jos vanhemmat eivät ole yksimielisiä huoltajuudesta tai huoltajuutta esitetään jollekin muulle henkilölle kuin lapsen vanhemmille tai pyritään rajoitettuun yhteishuoltajuuteen. (Taskinen 2001, 62.)

5.3 Tuomioistuimen päätös tapaamisista

Tuomioistuin voi päättää, uskotaanko lapsen huolto molemmille vanhemmille yhteisesti vai vain toiselle vanhemmalle vai jollekin muulle henkilölle. Tuomioistuin voi päättää siitä, kumman vanhemman luona lapsi asuu. Lapsella on oikeus tuomioistuimen päätöksen mukaan pitää yhteyttä ja tavata vanhempaansa, jon-

ka luona lapsi ei asu. Lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskeva asia on ratkaistava ennen kaikkea lapsen edun mukaisesti. On erityisesti kiinnitettävä huomiota siihen, miten huolto ja tapaamisoikeus parhaiten toteutuvat vastaisuudessa. (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 1983/361.)

Tapaamisoikeutta koskeva päätös pannaan täytäntöön velvoittamalla hakijan vastapuoli sallimaan lapsen ja hakijan väliset tapaamiset sekä ryhtymään muihin toimenpiteisiin tapaamisten toteuttamiseksi siten kuin täytäntöön pantavassa päätöksessä on määrätty (Laki lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan päätöksen täytäntöönpanosta 1996/619).

Aaltosen (2004, 60) mukaan aiemmin tuomioistuimen tapaamisoikeuspäätöksissä tapaamiset todettiin tapahtuvaksi joka toinen viikonloppu perjantaista kello 18:sta sunnuntaihin kello 18:aan. Kesällä tapaamiset kestivät neljä viikkoa. Nykyisin tapaamisoikeusvaatimukset ovat kasvaneet ja niihin on tullut enemmän yksityiskohtia. Esimerkiksi viikonlopputapaamiset voivat alkaa jo torstaina ja kestää maanantaihin saakka. Lapsi voi olla tapaavan vanhemman luona arki- viikkona yhden illan tai yön, sillä viikolla jolla ei ole viikonlopputapaamista. Vanhemmat voivat myös jakaa loma-ajat esimerkiksi siten, että lapsi viettää joka toisen joululoman isän luona ja joka toisen äidin luona.

6 Tapaamispaikkatoiminta

Ensi- ja turvakotien liiton jäsenyhdistykset ovat järjestäneet 1980-luvulta lähtien tapaamispaikkatoimintaa. Valvottuja tapaamisia, tuettuja tapaamisia ja valvottuja vaihtoja kutsutaan tapaamispaikkatoiminnaksi. Sitä voidaan järjestää ensi- ja turvakodin yhteydessä tai erillisissä yksiköissä. Tapaamispaikat ovat sisustettu kodikkaiksi ja lapsilla on käytössä leluja ja pelejä. Lapsille annetaan tarvittaessa mahdollisuus tutustua siihen ennen varsinaisten tapaamisten alkamista. Tapaamispaikkatoimintaa arvioidaan yksilöllisesti, koska asiakkuuksien kesto vaihtelee. Sen tarkoituksena on, että lapsella on mahdollisuus turvallisesti tavata vanhempansa kenen luona ei asu. (Kalavainen 2006, 84. 85.)

Tapaamispaikkatyöntekijän rooli on olla lapsen edusta huolehtiva turvallinen aikuinen. On tärkeää, että hän suhtautuu kaikkiin osapuoliin ystävällisesti ja tasa-arvoisesti. Hän voi olla avuksi tapaamisissa, esimerkiksi ohjaamalla tapaavan vanhemman yhteiseen kiinnostavaan tekemiseen lapsen kanssa. Valvotuissa vaihdoissa työntekijän rooli on huolehtia lapsen siirtymisestä turvallisesti vanhemmalta toiselle. Hänen täytyy huolehtia, että lapsi ei vaihtotilanteessa joudu vanhempien välisten riitojen keskelle. (Kalavainen 2006, 85, 88.)

6.1 Valvotut ja tuetut tapaamiset sekä valvotut vaihdot

Valvotuissa tapaamisissa työntekijä on tapaamisten aikana samassa tilassa aikuisen ja lapsen kanssa. Valvotut tapaamiset ovat määräaikaista. Valvotut tapaamiset voivat mennä myös siten, että valvonta vähenee asteittain, joten lopuvaiheessa sitä ei tarvita ollenkaan. (Kalavainen 2006, 85, 87.)

Aaltosen (2004, 69) mukaan tapaamiset määrätään valvottuina, mikäli lapsi koee vanhemman tapaamiset ahdistaviksi ja turvattomiksi, mutta tapaamiset ovat näistä huolimatta lapsen edun mukaisia. Tuomioistuimelle hankaluuksia päätöksen tekoon tuo vaikeasti toteennäytettävät syyt, joiden vuoksi valvottuja tapaamisia haetaan. Ainoaksi näytöksi tuomioistuimelle jää vain toisen vanhemman kertomus. Syitä, jolloin valvotut tapaamiset määrätään toteutettavaksi, ovat vanhemman mielenterveys- ja päihdeongelmat, toteennäytetty maastaviennin riski, vanhemman kykenemättömyys hoitaa lasta, perheen sisäinen väkivalta ja lähivanhemman pelko päästää lasta tapaamaan etävanhempaa.

Perheväkivalta on yksi syy, joka voi johtaa valvottuihin ja tuettuihin tapaamisiin sekä vaihtoihin. Sitä voi esiintyä perheessä monissa eri tilanteissa ja eri tavoilla. Perheväkivalta voi olla fyysistä tai henkistä väkivaltaa vanhempien välillä ja/tai lapsiin kohdistuvaa. Fyysinen ja henkinen väkivalta voivat olla aivan yhtä haitallisia, koska molemmat aiheuttavat pelkoa ja ahdistusta perheen normaalissa arjessa. Perheenjäsenet eivät uskalla ilmaista omia mielipiteitään, koska pelkäävät riitaa ja siitä seuraavaa väkivaltaa. Perheväkivaltakäsittelyä voidaan kut-

sua myös lähisuhdeväkivallaksi, naisiin kohdistuvaksi väkivallaksi tai parisuhdeväkivallaksi. (Rönkkö & Rytönen 2010, 251. 252.)

Vanhemman päihdeongelma voi olla yksi syy valvottujen ja tuettujen tapaamisten sekä vaihtojen järjestämiseen. Sosiaali- ja terveysministeriön (2007, 40) mukaan päihdeongelmaisen vanhemman lapsella on iso riski joutua laiminlyödyksi tai väkivallan kohteeksi. Vanhempi voi esimerkiksi jättää alkoholia tai muita päihteitä lapsen saataville. Nuorten kohdalla vanhemmat voivat olla välittämättä nuoren omasta päihteidenkäytöstä.

Valvotuilla tapaamisilla on tarkoituksena tukea lapsen ja tapaavan vanhemman suhteen syntymistä ja kehittymistä sekä tukea lapsen kasvua ja kehitystä. Lapselle on hyväksi, että hän tuntee molemmat vanhempansa. Tapaamisissa täytyy kuitenkin ottaa huomioon lapsen henkinen tila. Jos tapaava vanhempi on käyttäytynyt väkivaltaisesti tai kyseessä on inestitapaus, täytyy miettiä, onko lapsen kehityksen kannalta järkevää järjestää tapaamisia. Lapsen mielipiteitä täytyy kuulla. Ne täytyy ottaa huomioon, jos hän ei halua tavata tapaavaa vanhempansa. Tapaaminen voidaan keskeyttää, mikäli jompikumpi osapuolista niin haluaa. Syy voi olla esimerkiksi tapaavan vanhemman uhkaava käytös. Keskeytyneen tapaamisen jälkeen on tärkeää käydä läpi, minkä vuoksi tapaaminen keskeytettiin. (Kalavainen 2006, 86, 88.)

Valvottujen tapaamisten hyöty on se, että lapsi saa pitää yhteyden etävanhempansa ja kokea tapaamiset turallisiksi. Hyöty on myös se, että tapaava vanhempi saa ulkopuolisen arvion omasta käytöksestään lapsen kanssa. Valvottuja tapaamisia on kritisoitu niiden luonnottomuudesta. Ne eivät ole intiimejä, ja vanhempi voi kokea ahdistusta siitä, että häntä tarkkaillaan koko ajan. Vanhemman ahdistus vaikuttaa myös lapseen. Vanhempi, lapsi ja myös tapaamisen valvoja voivat kokea tilanteessa vaivaantuneisuutta. Valvottuja tapaamisia on arvosteltu myös sen vuoksi, että lapsi joutuu tapaamaan vanhempansa, joka ei välttämättä saavu tapaamisiin tai myöhästelee niistä, ei ole kiinnostunut lapsesta tai arvosteleo lapselle työntekijää ja lähivanhempaa heidän selkänsä takana. (Kai-vosoja 2004, 81. 84.)

Tuetuissa tapaamisissa työntekijä huolehtii tapaamisen alusta ja lopusta sekä seuraa tapaamista. Niiden järjestäminen perustuu viranomaisen määrittelyyn tai vanhempien yhteiseen sopimukseen. Tapaamisen syynä voi olla tuen tarve vanhemmuuteen, kesken olevat huolto- ja tapaamisselvitykset tai vanhempien välillä oleva luottamuspuola. (Kalavainen 2006, 85.)

Valvotut vaihdot tarkoittavat sitä, että työntekijä huolehtii lapsen turvallisen vaihtamisen vanhemmalta toiselle. Ne tapahtuvat yleensä viikonloppuisin. Ne voivat toteutua siten, että vanhemmat joko kohtaavat vaihdon yhteydessä tai sitten eivät. Niiden syynä on yleensä vanhempien välinen lähestymiskiello, eroristiriidat tai vanhempien välinen vuorovaikutus ei muuten vain toimi. Tavoitteena on, että vanhempien välinen yhteistyö paranisi ja jatkossa vaihdot onnistuisivat ilman työntekijän tukea. (Kalavainen 2006, 85.)

6.2 Joensuun kaupungin turvakodin tapaamispaikkatoiminta

Joensuun kaupungin turvakodin järjestämät valvotut ja tuetut tapaamiset sekä valvotut vaihdot kuuluvat Joensuun yhteistoiminta-alueen asukkaille ja ne perustuvat lastensuojelun sosiaalityön tai oikeuden päätökseen. Niiden tarkoituksena on antaa mahdollisuus turvalliseen ja myönteiseen ilmapiiriin. Täysin valvottu tapaaminen kestää tunnin. Tuettu tapaaminen kestää noin 1 - 3 tuntia, lapsen iän mukaan. Työntekijät arvioivat ja dokumentoivat lapsen ja vanhempien välistä vuorovaikutusta. Tapaamisten ja vaihtojen arvot ovat lapsen edun toteutuminen, turvallinen ja puolueeton paikka sekä asiakkaan kunnioittava kohtaaminen. (Joensuun kaupunki 2013b.)

Valvottujen ja tuettujen tapaamisten sekä valvottujen vaihtojen tavoitteena on, että lasten ja vanhempien yhteydenpito säilyy. Tavoitteena on myös antaa puolueeton arvio lapsen ja vanhempien välisestä suhteesta sekä turvata lapselle mahdollisuus tavata vanhempansa, jonka luona ei asu. Pitkän tähtäimen tavoitteena on, että tapaamiset ja vaihdot jossain vaiheessa sujuisivat ilman valvontaa. Tapaamisia ja vaihtoja arvioidaan keskustelemalla sijoittajatahojen, yhteistyökumppaneiden ja asiakkaiden kanssa. (Joensuun kaupunki 2013b.)

7 Aikaisemmat opinnäytetyöt

Emilia Saastamoinen Tampereen ammattikorkeakoulusta on vuonna 2010 tehnyt opinnäytetyön, joka käsitteli tapaavan vanhemman näkemyksiä vanhemmuudesta, suhteestaan lapseen ja lapsen edusta valvotuissa tapaamisissa Kuopion Ensikotiyhdistyksen Tapaamispaikassa. Hän haastatteli neljää tapavaa vanhempaa puolistrukturoidulla teemahaastattelulla. Opinnäytetyössä selvisi, että tapaavat vanhemmat kokivat itsensä normaaleiksi ja tavallisiksi vanhemmiksi. Vanhempien mielestä valvotut tapaamiset eivät olleet oikeudenmukaisia ratkaisuja, eivätkä he kokeneet niiden muuttavan vanhemmuuttaan. Heidän mielestään kuitenkin suhde lapseen parani valvottujen tapaamisten myötä. Vanhempien mielestä oli mukavaa, että he saivat tavata lastaan. Vanhemmat toivoivat, että valvotut tapaamiset loppuisivat ja he saisivat nähdä lastaan normaalisti. Vanhempien mielestä syyt valvottuihin tapaamisiin ei ollut heidän itsensä, vaan syyt tulivat ulkopuolelta. Vanhempien mielestä ne eivät olleet lapsen edun mukaista toimintaa heidän tilanteessaan. (Saastamoinen 2010, 2.)

Satu Kainlauri ja Oona Liimatainen Saimaan ammattikorkeakoulusta ovat vuonna 2012 tehneet opinnäytetyön, joka käsitteli vanhempien kokemuksia Tapaamispaikka Tirlittanin toiminnasta. Kainlauri ja Liimatainen selvittivät asiakkaiden kokemuksia ja mielipiteitä tapaamispaikan toiminnasta sekä miten, sitä voisi kehittää. Selvityksen mukaan asiakkaat olivat pääsääntöisesti tyytyväisiä Tapaamispaikka Tirlittanin toimintaan. Useimmat olivat tyytyväisiä tiloihin ja henkilökuntaan. (Kainlauri & Liimatainen 2012.)

Sanna Iisakkila Humanistisesta ammattikorkeakoulusta on vuonna 2011 tehnyt opinnäytetyön, joka käsitteli tapaavien vanhempien ja lasten kokemuksia tapaamispaikka Poukaman tiloista ja ohjaajista. Opinnäytetyöstä selvisi, että tapaavat vanhemmat olivat tyytyväisiä tapaamispaikan tiloihin, mutta toivoivat esimerkiksi lisää lämpöä ja tekemistä vähän isommille lapsille. Kehittämisideoista esimerkkinä oli, että ulkoilua voisi olla enemmän. Tapaavilta vanhemmilta tuli kahdenlaisia kokemuksia tapaamispaikkaohjaajasta, toisten mielestä ohjaajalla

oli merkitystä ja toisten mielestä ei. Lasten mielestä mukavinta tapaamispaikassa oli pelaaminen ja leikkiminen. Lapset olivat pääsääntöisesti tyytyväisiä tapaamispaikan toimintaan ja sen ohjaajiin. Lisakkila haastatteli myös Poukaman tapaamispaikkakoordinaattoria. (Lisakkila 2011.)

8 Opinnäytetyön tarkoitus ja toteutus

8.1 Tutkimusidea ja prosessin käynnistäminen

Lastensuojelu- ja perhetyö oli opinnäytetyöni kiinnostuksen alueena. Kiinnostus aihealueeseen syntyi harjoitteluiden käytännön kokemuksesta ja opiskelun pohjalta. Otin yhteyttä Joensuun kaupungin turvakotiin, mistä sain toimeksiantona kerätä turvakodin asiakkaiden kokemuksia heidän palveluistaan. Suunnittelupalaverissa rajasimme työntekijöiden kanssa aihealueen koskemaan valvottuja ja tuettuja tapaamisia sekä valvottuja vaihtoja. Tämän jälkeen perehdyin kirjallisuuteen, joka auttoi rajaamaan ja täsmentämään tutkimusongelmaa. Opinnäytetyön suunnitelmaa tehdessä tutkimuksen tarkoitus, tutkimusongelma ja tutkimuskysymykset muuttuivat konkreettisimmaksi.

8.2 Opinnäytetyön tarkoitus ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää asiakkaiden kokemuksia ja kehittämisideoita valvotuista ja tuetuista tapaamis- ja vaihtoasiakkuuksista Joensuun kaupungin turvakodissa. Tarkoituksena oli myös saada vaihto- ja tapaamisasiakkailta palautetta sekä kehittämisideoita turvakodissa järjestetyistä valvotuista ja tuetuista tapaamisista sekä vaihdoista. Lisäksi tarkoituksena oli tuottaa haastatteluissa tullutta tietoa Joensuun kaupungin turvakodin työntekijöille. Tulokset antavat tietoa siitä, mitä he mahdollisuuksien mukaan voivat kehittää valvotuissa ja tuetuissa tapaamisissa sekä valvotuissa vaihdoissa. Opinnäytetyön tavoitteena oli saada kuuluviin asiakkaiden eli lasten vanhempien mielipide.

Tutkimuskysymykseni olivat seuraavat:

- Miten asiakkaiden mielestä tapaamis- ja vaihtoasiakkuudet käytännössä toteutuvat turvakodissa?
- Toteutuuko tapaaminen ja vaihto vanhemman mielestä lapsen edun mukaisesti?
- Millaisia kehittämisideoita vanhemmalla on tapaamisiin ja vaihtoihin?

8.3 Kvalitatiivinen tutkimus

Valitsin kvalitatiivisen tutkimusotteen, koska siinä ei tarvita suurta tutkimusjoukkoa ja aineisto koostuu tutkimusjoukolta kerätyistä kokemuksista. (Alasuutari 2011, 39, 41.) Tuomi ja Sarajärvi (2002, 21. 22, 70,73,86) toteavat, että kvalitatiivinen tutkimusmenetelmä on tyypiltään empiirinen. Siinä on kyse empiirisestä analyysistä ja analyysin tavasta. Aineiston analyysissä käytetään usein lainattuja ilmauksia alkuperäisistä haastatteluista. Sen avulla yritetään ymmärtää haastateltavaa henkilöä ja hänen kokemuksiaan. Aineistonkeruumenetelmiä ovat haastattelu, kysely, havainnointi ja erilaiset dokumentoinnit (esimerkiksi päiväkirjat, kirjeet ja puheet).

Eskolan & Suorannan (2001, 81) mukaan hyvä tutkimus lähtee teoriasta ja jälleen palaa siihen. Vaikka kvalitatiivinen tutkimusmenetelmä on empiirinen, tarvitaan tutkimukseen lisäksi teoriaa. Sen avulla tutkimukseen liittyviä käsitteitä pystytään hahmottamaan paremmin. Lisäksi teorian avulla pystytään vertaamaan, tukeeko tutkimuksesta saatu aineisto teoriassa esitettyjä asioita. Mikäli teoria ja aineisto ovat ristiriidassa, voidaan pohtia syitä tähän. (Eskola & Suoranta 2001, 81.) Pidin erittäin tärkeänä, että ennen haastatteluja olin perehtynyt tarkasti teoriaan, joka käsitteli valvottuja sekä tuettuja vaihtoja ja tapaamisia. Lisäksi tutustuin aikaisempiin opinnäytetöihin, joiden tuloksia pystyin vertaamaan omiin tuloksiin ja löytämään niistä yhtäläisyyksiä.

Aineistojen koot eivät kvalitatiivisessa tutkimuksessa ole suuret. Siinä ei nimittäin pyritä tilastollisiin yleistyksiin. Siinä pikemminkin pyritään kuvaamaan jotain

ilmiötä ja ymmärtämään tiettyä toimintaa. On tärkeää, että haastateltavilla on paljon kokemusta tutkittavasta asiasta ja haastateltavien valintaa on harkittava. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 88. 87.) Kvalitatiivista tutkimusta aloittaessa on syytä pohtia, kuinka paljon aineistoa täytyy kerätä, jotta tutkimusta voitaisiin yleistää ja se olisi tarpeeksi tieteellistä. Aineiston koon, analyysin ja tulkinnan onnistuneisuudesta puhutaan aineiston kattavuutena. (Eskola & Suoranta 2001, 60.)

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa aineiston kylläntymisellä saadaan selville aineiston riittävyys. Yleisenä ohjeena on, että aineistoa tarvitaan juuri sen verran kuin tutkittavan aiheen kannalta on välttämätöntä. Ohje ei oikeastaan kerro mitään tarkkaa määrää siihen, kuinka paljon on riittävä määrä haastatteluja. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että silloin kun haastatteluista alkaa tulla esille samoja asioita eli uutta informaatiota ei synny, on aineisto riittävä. Aineiston kylläntyminen ei ole kuitenkaan helppo asia, koska on vaikea ennalta määrittää sitä, missä vaiheessa haastatteluista tuleva tieto toistuu. (Eskola & Suoranta 2001, 62. 63.) Huomasin, että kuudennen haastattelun jälkeen joitakin samoja asioita oli alkanut aineistossa toistua.

8.4 Tutkimuksen kohderyhmä

Laadullisessa eli kvalitatiivisessa tutkimuksessa tutkimuksen kohderyhmän suuruus on usein pieni. Tärkeää on, että kohderyhmältä saatu aineisto analysoidaan perusteellisesti. (Eskola & Suoranta 2001, 18.) Tutkimukseni kohderyhmänä oli kuusi vanhempaa, jotka olivat vaihto- tai tapaamisasiakkaita. Haastateltavista kolme oli miestä ja kolme naista.

Opinnäytetyön kohderyhmä valikoitui siten, että Joensuun kaupungin turvakodin työntekijät valitsivat minulle haastateltavat. Heillä oli tietoa siitä, ketkä asiakkaita voisivat suostua haastatteluihin. Turvakodin työntekijät kysyivät haastateltavilta alustavan suullisen suostumuksen haastatteluihin. Sovin heidän kanssaan ajat, jolloin haastattelut toteutettaisiin. Työntekijät vahvistivat haastateltavilta, mitkä ajoista heille sopisivat. Ennen haastatteluja tiesin haastateltavien suku-

puolen ja oliko heillä vaihto- vai tapaamisasiakkuus. He allekirjoittivat tutkimuslupasopimuksen (Liite 3) haastatteluun tultaessa.

8.5 Aineiston keruumenetelmän valinta

Yleisin tapa kerätä kvalitatiivista aineistoa on haastattelu. Haastattelua käytettäessä tavoitteena on saada tietää, mitä toinen ihminen ajattelee. Se on siis vuorovaikutusta, jossa molemmat osapuolet eli haastattelija ja haastateltava vaikuttavat toisiinsa. (Eskola & Suoranta 2001, 85.) Haastattelussa etuna on se, että haastattelija voi toistaa kysymyksen uudestaan, oikaista väärinkäsityksiä, selventää kysymysten tarkoitusta ja kysyä lisäkysymyksiä haastateltavalta. Lisäksi kysymykset voidaan esittää siinä järjestyksessä kuin se on luontevaa. Sen etuna on myös se, että siihen voidaan valita henkilöt, joilla varmasti on tietoa tutkittavasta aiheesta. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 75. 76.)

Teemahaastattelussa edetään tiettyjen etukäteen valittujen teemojen mukaan ja apuna käytetään niihin liittyviä tarkentavia kysymyksiä. Siinä on tärkeää löytää merkityksellisiä vastauksia tutkimuksen tarkoituksen mukaisesti. Teemahaastattelun teemat perustuvat tutkimuksen teoreettisen viitekehykseen. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 76. 78.) Haastattelun avulla saadaan mahdollisesti tietää motiiveja, miksi vastaaja vastasi tietyllä tavalla (Hirsjärvi & Hurme 2006, 34).

Käytin opinnäytetyöni aineiston keruumenetelmänä puolistrukturoitua haastattelua eli teemahaastattelua. Valitsin teemahaastattelun, koska mielestäni haastateltavan kokemuksia saadaan paremmin esille avoimella haastattelulla kuin esimerkiksi strukturoidulla lomakkeella. Halusin haastatella haastateltavia kasvotusten, jotta voisin saada mahdollisimman paljon kokemuksia ja aineistoa opinnäytetyöhöni. Ajattelin, että lomakkeen avulla en olisi voinut saada näin kattavaa tietoa, koska siinä useimmiten vastataan vain väittämiin ja avoimet kysymykset jäävät vastaamatta. En kuitenkaan valinnut täysin avointa haastattelua, koska en ole tarpeeksi kokenut haastattelija.

Teemahaastattelussa kysymykset ovat kaikille haastateltaville samat, mutta ei ole olemassa valmiita vastausvaihtoehtoja vaan haastateltava saa kertoa vas-

tauksen omin sanoin. Teemahaastattelussa on valmiiksi valittuja teemoja ja haastattelurunko apuna haastateltaessa. Näin haastattelusta saa laajempaa tietoa kuin pelkästään kyselylomakkeella. Käytin teemahaastattelumenetelmää, koska täysin strukturoitu haastattelu eli kyselylomakkeen täyttö ohjatusti, ei ole kovin luonteva henkilökohtaisessa haastattelussa. (Eskola & Suoranta 1999, 87. 88.) Myös toimeksiantajani toivoi, että kysymykset olisivat avoimia. Haastatteluissa minulla oli teemahaastattelurunko (Liite 4), jossa oli teemat ja niiden alla tarkentavia kysymyksiä. Teemoja olivat perustiedot, turvakodin käytänteet, lapsen etu ja kehittämisideat.

8.6 Haastattelun toteutus

Ennen varsinaisia haastatteluja tein kaksi esihaastattelua, joissa testasin teemahaastattelurungon kysymysten ymmärrettävyyttä ja nauhurin käyttöä. Kesäkuussa 2013 tein varsinaiset haastattelut. Ennen jokaista haastattelua haastateltavat vielä allekirjoittivat tekemäni tutkimuslupasopimuksen (Liite 3). Siinä he suostuivat, että saan käyttää haastattelumateriaalia opinnäytetyössäni. Olin varannut jokaiseen haastatteluun tunnin aikaa, mutta keskimäärin ne kestivät 20 minuuttia. Haastateltavat eivät kertoneet paljon aiheeseen kuulumatonta asiaa. Yhdessä haastattelussa haastateltavalla oli lapsi mukana, mikä ei kuitenkaan häirinnyt tilannetta liikaa. Muutamassa haastattelussa tuli keskeytyksiä, esimerkiksi haastateltavan puhelin soi.

Haastattelut sujuivat hyvin, nauhuri toimi ja sain jokaiseen teemaan vastauksia. Havainnoin, että haastattelun ilmapiiriin ja omaan aktiivisuuteeni haastattelijana vaikutti paljon haastateltavan aktiivisuus. Jos haastateltavan vastaukset olivat lyhyitä ja hänen olemuksensa ei ollut luonteva, heijastui se myös minuun. Onneksi tiedostin tämän itsessäni. Pystyin tietoisesti muutamaaan omaa käyttäytymistäni aktiivisemmaksi kyselemällä lisäkysymyksiä haastateltavalta ja seurauksena myös haastateltava aktivoitui.

8.7 Analyysi

Teemahaastattelussa analyysivaihe on aikaa vievä prosessi. Analyysivaiheessa täytyy yrittää luoda järjestystä ilmiöihin, etsiä merkityksiä ja tulkintoja haastattelujen vastauksista. Aineiston analyysiin on ryhdyttävä mahdollisimman nopeasti haastattelujen jälkeen, koska aineisto on tuore ja haastattelijalla on vielä hyvin mielessä haastattelut. Haastattelija voi myös tehdä täydentäviä haastatteluja, mikäli aineistosta löytyy jotain epäselvää tai joitakin asioita on jäänyt puuttumaan. (Hirsjärvi & Hurme 2006, 135.) Litteroin haastattelut kesällä 2013. Litteroitua aineistoa tuli tutkimukseeni yhteensä 37,5 sivua. Litteroidun aineiston fontti oli Arial, fonttikoko 12 ja riviväli 1,5. Koodasin jokaisen haastateltavan koodilla esimerkiksi H45. Haastateltavan perässä oleva numero on sattumanvarainen, jonka valitsin kahdestatoista peräkkäisestä luvusta.

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa perusanalyysimenetelmä on sisällönanalyysi. Sisällönanalyysin avulla saadaan tutkittavasta ilmiöstä kuvaus tiivistetyssä ja yleisessä muodossa. Näin ollen kerätty aineisto saadaan järjestetyksi johtopäätösten tekoa varten, kadottamatta kuitenkaan mitään olennaista informaatiota. Sisällönanalyysi on tekstianalyysia, jossa aineistosta kerätystä tekstistä etsitään sen merkityksiä. Siinä täytyy ensin päättää mikä aineistossa todella kiinnostaa. Tämän jälkeen aineisto täytyy käydä läpi. Aineistosta tulee erottaa ja merkitä tärkeimmät sekä oleelliset asiat tutkimusta varten. Kaikki muu siitä jää siis pois. Tämän jälkeen merkityt asiat kerätään yhteen. Kerätty aineisto luokitellaan, teemoitellaan tai tyypitellään. Lopuksi kirjoitetaan yhteenveto. Sisällönanalyysissä on tärkeää huomioida, että laadullisesta aineistosta tulee esille paljon mielenkiintoisia asioita, mutta asiat täytyy rajata tutkimuksen osalta merkittävimmillä asioilla. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 93. 94, 105. 106.)

Käytin opinnäytetyöni aineiston analyysimenetelmänä aineistolähtöistä sisällönanalyysiä. Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä on kolme vaihetta 1) aineiston pelkistäminen, 2) aineiston ryhmittely ja 3) teoreettisen käsitteiden luominen. Ensiksi aineisto eli haastattelut täytyy kuunnella ja litteroida, jonka jälkeen niihin perehdytään tarkemmin. Tämän jälkeen etsitään ja alleviivataan aineistosta olennaisimmat ilmaukset. Seuraavaksi ilmaukset listataan ja etsitään niistä

samankaltaisuuksia ja erilaisuuksia. Sen jälkeen tehdään ilmauksista alaluokkia ja yläluokkia, jonka jälkeen luokista muodostetaan kokoava käsite. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 110. 111.)

Analyysivaiheessa tulostin litteroidun aineiston paperiseen versioon. Seuraavaksi ylivaihe tussilla aineistosta tärkeimmät asiat ja leikkasin ne irti. Asiat, jotka eivät olleet oleellisia opinnäytetyöni kannalta jätin pois. Tämä tuotti hieman hankaluuksia, koska haastatteluista tuli esille paljon mielenkiintoisia asioita, joita olisin halunnut tuoda esille, mutta ne eivät olisi vastanneet tutkimuskysymyksiä. Yhdistin vastaukset paperille liimaamalla jokaisen kysymyksen alle teema-haastattelurungon teemojen (perustiedot, turvakodin käytänteet ja lapsen etu) mukaisesti. Näin sain jokaiseen kysymyksen alle haastatteluista tulleet tärkeät asiat esille. Kehittämisideat listasin allekkain. Tämän jälkeen luokittelin vastaukset. Merkkasin ylös samankaltaiset vastaukset ja yhdistin näistä yksi tai kaksi yhtenevää käsitettä (Liite 5).

9 Tulokset

9.1 Haastateltavien perustiedot

Haastattelin kuutta vanhempaa, kolmea naista ja kolmea miestä, joilla on tapaamis- tai vaihtoasiakkuus. Kahdella vanhemmalla on vaihtoasiakkuus, kahdella on ennen ollut tapaamisasiakkuus ja nykyisin on vaihtoasiakkuus sekä kahden lähivanhemman lapset käyvät valvotusti tapaamassa tapaavaa vanhempaansa turvakodissa. Sain haastattelumateriaalia useammasta näkökulmasta. Haastateltavat olivat iältään 27. 45-vuotiaita. Heidän lapsensa olivat 3. 15-vuotiaita. Haastateltavilla oli ollut tapaamis- tai vaihtokäytäntö 1. 4 vuoteen. Vaihtoja oli yleisimmin kaksi kertaa viikossa. Tapaamisia oli kahdesta kerrasta viikossa kahteen kertaan kuukaudessa. Tapaamisten pituus oli 1. 2 tuntiin. Vaihdot kestivät 5. 10 minuuttia.

Haastateltavat kertoivat omaa käsitystään siitä, minkä takia heillä on joko tapaamis- tai vaihtokäytäntö. Syyksi he kertoivat hankalan avioeron, perheväkivallan ja siihen liittyvän uhkailun, alkoholinkäytön sekä kommunikaatio-ongelmat vanhempien kesken. Yksi haastateltava kertoi, että toinen vanhempi oli nostanut häntä kohtaan syytteen lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä.

Meillä oli erittäin hankala ero miun exmiehen kanssa ja tuota eroon liittyi aika paljon tämmöstä riitaa, uhkailua, väkivaltaa. Ja sitten sitä niinku haettiin erilaisilla tavoilla sitä, että ois voitu sovittaa, että lapsi ei ois siinä niinku tavallaan siinä meidän riidan välissä. H42.

Alakuun tuota ennen ku oli turvakoti vaihtoja, niin ne meni niin penkin alle kun voi mennä lasten vaihot. Ja ne oli hyvin epäsäännöllisiä ja aina oli vähä epävarmua kaikki että mitenkä mennee ja millo tullee ja millo haetaan ja kellonajat vaihteli. H45.

Meillä oli perheväkivaltaa niin paljon kotona ja se osittain kohdistu myös lapsiin. Se oli semmosta aika raakkaa että niinku siis lapsenki henkee uhattiin. H44.

Eli tuota meillä on vaikea avioero takana ja siinä tilanteessa niin oli tämmöstä riitatilannetta ja ehkä tämmöstä miun, niinku, minun taas semmosta aggressiivista käytöstä, joka niinku tuota miehen mielestä oli semmosta, että niinku vaihot pitää tehdä täältä, että niinku lapsen on sit turvallista tulla miun luokse. Ja en oo ihan varma, että luulen myöskin, että hän niinku halusi sitä tarkkailla, että onko mulla niinku alkoholinkäyttöä. H39.

9.2 Kokemus tapaamisten ja vaihtojen toteutumisesta turvakodissa

Kaikki haastateltavat pitivät vaihtoja ja tapaamisia myönteisinä, vaikka alussa osalla oli ollut epäselvyyksiä niiden toimintatavoista. Lisäksi osa haastateltavista ei aluksi ollut itse ymmärtänyt syytä siihen, minkä vuoksi heillä on vaihto- tai tapaamiskäytäntö. Haastateltavat olivat tyytyväisiä siihen, että pystyivät luottamaan henkilökuntaan ja saamaan tarvittavaa tietoa ja turvaa.

Siis ihan miusta se on ihan jees. Mie oon ihan tyytyväinen ollu ainakkii että saa kaiken tarvittavan inffon ja jääpi kuitennii papperillekki jottain jos on ollu jottain kommellusta ollu sitten tuolla mamman luona tai jottain muuta. H45.

Ne ensimmäiset tapaamiset koin niinku hirveen niinku vaikeina niinku sen takia et työntekijä oli paikalla. Mie koin jotenki, et siinä ei oo mittää yksityisyyttä ja sit jonkun verran sitäkkii, että koin että se oli aika lyhyt aika se kaks tuntii. H39.

Siis tuota turvakodillaha ne tapaamiset on miun mielestä toiminu sillä tavalla hyvin, että täällä on niin vankka asiantuntemus niin monelta vuosikymmeneltä ihmisiltä. Se niinku että täällä turvakodilla ku oli ne tapaamiset, nii mie pystyin niinku luottamaan ihan täysin. H44.

Tapaamisissa useimmiten leikittiin, pelailtiin pelejä, keskusteltiin ja syötiin eväitä. Vaihdot kuvattiin tapahtuvan hyvin nopeasti, kuulumiset vaihdettiin viikonlopun jälkeen ja sen jälkeen mentiin kotiin. Lähivanhemmat eivät osanneet tarkkaan sanoa, mitä tapaamisissa tapahtuu.

No vähä ehkä kuulumisia kysellään ja jutellaan ja vähän kyselleevät mitä myö aiotaan tehdä viikonloppuna ja tällästä. Että ihan myönteisesti ovat olleet kiinnostuneita meiän niinku asioista ja kyselleevät miten nii tuota meillä meni viikonloppu. H39.

No millon mitäkkii että avaimen piilotusta ja leikittiin jottain tai kesällä käyttiin hiekkalaatikolla ja kaikkee semmosta. H38.

En tiää, pellaavat pelejä ja syövät jottain pientä. H35.

Noo eipähä siinä oikeestaa, et se on laukun vaihto ja muksu kyyttiin ja kotia suurin piirtein että. Totta kai ne sitten täällä kuuntellee, mitä on sanottavvaa niinku viikonlopun jäliltä, et ja sit kertoovat mulle päin jos on jottain ihmeitä ollu tai semmosta. H45.

Haastateltavat olivat melko tyytyväisiä turvakodin tiloihin. Osan mielestä tilat olivat pienet. Yksi lähivanhempi ei tiennyt tiloista ollenkaan, koska hän käy vain viemässä lapset turvakodille ja hakemassa heidät pois tapaamisen jälkeen.

Noo kyllä oikeestaan, että enemmänhän myö siellä vanahalla paikalla olttiin niitä tapaamisia et siellä oli isompi tila. Toisaalta parempi semmonen isompi tila ois mitä tuo. Tuo on ehkä vähän liian pieni. H38.

Joo tää on niinku miust hyvä. Myö aloteltii siel vanhassa Siilaisen vieressä nii siellä oli vähä se tila ongelma. Että täs miun mielestä hyvin toteutunu se, että niinku ei nää niinku muista siis silleen niitä asiakkaita, jotka on. Että jos on vaikka ussempi vaihtamassa sammaan aikaan nii pyssyy tavallaan se anonyymiys sillä tavalla, et kukkaan ei tiä. H42.

Haastateltavista neljä oli tyytyväisiä tapaamisten ja vaihtojen pituuteen. Yhden vanhemman mielestä tapaamiset olisivat voineet olla pidempiä. Yksi lähivanhempi oli aikaan tyytyväinen, mutta pidempi aika helpottaisi käytännönjärjestelyjä.

Ois saanu ehkä pitempiä olla. Tunti on vähä sellanen lyhkänen aika että se ei, siinä ei oikein kerkkii. H38.

No kyllähän ne on ehottanu pitempiäkin, mut tuota ja oisha se mulleikki parempi et vähä pitempiä ois nii ei tarteis ravata. Ois vähä sitä omaa aikaa sitten tässä välissä, mutta tuota kyl mie ihan tyytyväinen oon tähä tuntiin ollut, en kyllä kaipaa pitempiä. H35.

No kyllä mie ainakkii saan aina kaiken tarvittavan ja tollee. H45.

Haastateltavien mielestä tapaamisissa ja vaihdossa ilmapiiri oli pääsääntöisesti hyvä ja positiivinen, etenkin työntekijöiden puolelta, mutta ilmapiiriin vaikutti myös toisen vanhemman mieliala.

Kyl se aika vaihteleva on, se vähä riippuu äidistä ja tälle millä tuulella se on. H35.

No se oli vähä semmonen jännittynyt, ku ei tienny aina et mitenkä päin sitä, saapiko lapsen vai eikö sitä saa lasta että. Henkilökunta aika hyvin silleesä, että niinku sanottaanko niinku hy-

vin semmonen positiivisella asenteella, että se niinku helepotti aika paljon niihin asioihin. H38.

Mun mielestä ihan semmonen hyvä ilmapiiri, että semmonen kannustava ilmapiiri, että mie niinku oon, ja semmonen positiivinen. Että oon saanu kehuja niinku omasta itsestäni ja siitä, että miten niinku tila minun ja lapsen välit on nyt korjaantuneet ja kannustettu niinku niihin tapaamisiin. H39.

Kaikkien haastateltavien mielestä tapaamiset ja vaihdot toteutuivat turvallisesti, koska ne olivat säännönmukaisia. He huomasivat turvallisuuden siitä, että lapset viihtyivät ja pystyivät luottamaan henkilökuntaan.

Siitä, että mie en ite, miun ei tarvii ite pelätä. Et se oli niin fyysistä se miun pelko sillon alussa jo sillonki ku meillä alko nää vaihot täällä turvakodilla niin mie pelkäsin sillonki, että miun exmies tullee sieltä ovesta. H42.

Oli. Miun mielestä sit piettiin niinku säännöistä kiinni. Ei miun tarvinnu kertaakaan alkaa epäillä ees niinku, et tapahtus jotaki niinku oikeestaa mittää niinku. Ei pääse niinku ongelmia tulemaan et hyö kyllä osas olla niinku. H44.

No tota ei täällä nyt semmosia tilanteita oo ainakaa lasten puheitten ja näitten muittenkaa puheitten perusteella, et mitään ongelmia ois ollu. Muutaman kerran on ollu vähä sekavia tilanteita, mut tuota nekin on aika hyvin hoidettu. H35.

Haastateltavien mielestä sovitut aikataulut toimivat turvakodin henkilökunnan puolelta, mutta toisen vanhemman puolelta ei.

No kyl turvakodin puolesta totteutuu, mut sit äidin puolelta ei. H35.

No aikataulut täällä toimi niinku pitikkiin, millon äiti muisti tulla aina paikalle, että jonkun kerran unohti. H38.

Hirveestihä niitä on semmosia, että niinku me ollaan tultu ja sitten ei oookkaa tullu toinen osapuoli. Ja sit oli välillä pari kuukautta et hän ei käyny ollenkaan. H44.

Juu meillä toteutuu, että sen jälkeen ku myö alotettii täällä asiakkuus, et meille tuli vaihot tänne, nii sen jälkeen meillä rupes toteutumaan kaikki vaihot. H42.

Jokainen haastateltava kertoi mitä mieltä olivat tällä hetkellä hänen ja lapsensa välisestä suhteesta. Kaksi lähivanhempaa kertoivat oman näkemyksensä siitä minkälainen suhde lapsella ja tapaavalla vanhemmalla on tällä hetkellä.

No meillä on tällä hetkellä erittäin hyvä suhde miun mielestä, että se on kohentunu huomattavasti. Että myöhä alkkuu ihan niinku tosi harvoin nähtiin ja valvotusti tavattiin, niin nyt meillä on sit semmonen tilanne että öö joka toinen viikonloppu lapsi on tosiaan miun luona ja meillä mennee miun mielestä ihan hyvin tällä hetkellä. H39.

Siis mä oon yksinhuoltaja, niin kyllähän nyt meillä toimii kaikki ihan, ei mitään. H44.

No niillä ei nyt oikein oo suhdetta että varmaan tuota enemmänkin käyvät sen takia, et täällä on tuota liikuntasali. H35.

Vaihtoasiakkaana olevat haastateltavat eivät olleet huomanneet muutosta heidän ja lapsensa välisessä suhteessa vaihtojen aloittamisesta tähän hetkeen. Tapaamisasiakkaana olevat olivat huomanneet, että vanhempi-lapsi-suhde oli kehittynyt paremmaksi. Lähivanhemmat kertoivat, että olivat huomanneet lapsen ja tapaavan vanhemman välisessä suhteessa muutoksen aikaisempaan esimerkiksi siinä, että lapsi halusi nykyisin tavata tapaavaa vanhempaa.

Joo kyllä siis muutoshan on tullu, ihan huomattava muutos. Että mie jotenki koin alkuun, että lapsi oli aika arka ja semmonen varuillaan olevan olonen. Että hän niinku öö mietti sitä, että mitenkä niinku voiaan niinku lähtee sitä suhdetta uudelleen luomaan. Mut nyt miulla on semmonen käsitys, et hän tulee ihan mielellään ja luottavaisin mielin. Että on tapahtunu ihan selkkee muutos myönnän. Niin tuota semmonen avovempi keskustelu niinku asioista ja sitten niin tuota ihan niinku semmonen läheisyyden tarve hänellä. H39.

Nykysi esim (lapsi) tulee pois sieltä tapaamisesta niin on hirveen kiukkunen ja meillä on se ilta nykysi aina semmonen niinku. Et alkaako tommonen ikä et se jotenki ymmärtää, et tää on isi ja et isi vaan käy kääntymässä ja sit taas lähtee. H44.

On siihen nyt jonkun verran silleesä, että siinä oli lapselle pikusen kerrottu ikäviä juttuja silleesä, nii ne on ehkä vähän menny sitten unholiaan, silleen että poika ei enää niitä. H38.

9.3 Kokemus lapsen edun toteutumisesta tapaamisissa ja vaihdoissa

Haastateltavat kertoivat, että parasta lapselle tapaamisissa ja vaihdoissa on se, ettei lapsi näe vanhempiensa välistä riitaa, lapsi pääsee tapaamaan toista vanhempaa ja samalla kokea tapaamiset turvallisiksi.

No, ainakkii se, että niitte ei tarvii nähä sitä meijän keskinäistä kinastelluu sitten taas tän toisen osapuolen kanssa. H45.

Se, että se ei niinku lapsi ei nää meitä sellasessa tilanteessa, et se pitäs päättää et kumman puolella se on. Et tai että kumman puolella lapsi asettuu vaan että hänellä säilyy se semmonen tietynlainen kuva isästä ja äidistä, että et tavallaan ne on semmosia turvallisia ja tukihaamoja. Et hälle ei tuu sellasta niinku pelkotilaa siinä, et myö aiheutettaa joku pelkotila. H42.

Miusta se on parasta, että lapsi saa tavata äitii, mie oon, ihan niinku ykkösasiaks paan kyllä sen. H39.

Kolmen haastateltavan mielestä tapaamiset ja vaihdot ovat hyväksi lapselle, kaksi ei osannut sanoa ja yhden haastateltavan mielestä olisi ehkä parempi, jos tapaamisia ei olisi ollenkaan.

Sitä en kyllä tiiä. Mä sanon ainaki, et meiän elämä ois sataprosenttisesti helpomppaa, ku niitä tai ne ois vaikka kielletty kokonaan. Et mun mielestä vois olla tommosiaki tapauksia, et esimerkiksi sen mitä niinku minkä takia me ollaan tämmösessä tilanteessa ylipäättäänsä, niin tommoselta ihmiseltä nii voi vaikka mun mielestä ne oikeuden vaan niinku nappasta pois. Että sit-

ten niinku vaikka, kun lapsi ois vanhempi ja halluis jollaki tavalla, niin sitten siinä vois rueta. H44.

Joo se on silleesä iha hyvä, että niinku lapsellekkii tulloo, se tietää. Et se on turvallisuuden tunne siihen hommaa, et jos on niinku epävarma siitä, et jos on vähän paskkoo jauhettu tuota toisesta vanhemmasta niin sitten kun siinä on puoleeton vieras ihminen nii siinä välissä kertomassa, että nyten ei oo mittee hättee. H38.

No se on. Hätähä niille tulee totta kai, kun näkee jos vanhemmat riitellee tai tollee on kovempi sanaharkka tai muuta. Nii joutuvat sitten miettimään pitkän aikkaa. Sittenpä kysellään et outojakkii asioita sitten ku painnaa mieltä. H45.

Haastateltavien mielestä lapsen kannalta tärkeintä tapaamisissa ja vaihdoissa on lapsilähtöisyys. Tärkeintä ovat kiireettömyys, vanhemman kanssa suhteen kehittyminen, turvallisuus, positiivisuus, sopimuksesta kiinni pitäminen ja ettei lapsi koe hylätyksi tulemisen tunnetta.

En ossaa sannoo mikä ois parasta. Ehkä se et ainaki se tunti mikä on sovittu, niin se pitää sitten, että ei enää enempää niitä pettymyksiä tule mitä on tässä vuosien varrella ollu, et jos luvataan nii sit piittää siinä kiinni. H35.

Tärkeintähän se on se turvallinen ympäristö ja se vaihtoehto. On tukena vanhemmat ihmiset ja vanhemmat ja työntekijät ja tälle, että ei tuu hylätyks tulemisen tunnetta muksuille. H45.

No ehkä semmonen, että se turha kiire, että sitä ei ois ollenkaa, että se ois semmonen tarppeeks paljon aikkaa ois siin. Etä ei niinku kauhheeta sarjatuottantoo. H38.

No tärkeintä on semmonen luotettava ilmapiiri, semmonen kannustava ilmapiiri ja semmonen positiivinen ilmapiiri. Että hänen on helppo tulla siihen tilanteeseen, että semmonen niinku on mun mielestä, on niinku hänen kannaltaan varmaan tärkeintä. H39.

9.4 Kehittämisideat valvottuihin ja tuettuihin tapaamisiin sekä vaihtoihin

Haastateltavat olivat tyytyväisiä henkilökunnan toimintaan. Haastateltavien mielestä turvakodissa järjestettävissä vaihdoissa ja tapaamisissa toimivat porrastus, henkilökunnan saavutettavuus, säännöllisyys, luottamus, puolueettomuus sekä tuen ja avun saanti.

Hmm mikä toimii. Se et täällä on se sama henkilökunta ja että tuota ne on sillä tavalla, et ne on saavutettavissa, että tänne voi soittaa ja tietää aina, että ne on paikalla. Ja sit toimii myös nää tilat, miun mielestä on nyt silleen, et ne toimii. Et se on kai se et tietty tuttuus, et mennään sillä samalla kaavalla tavallaan. H42.

Sitten hyvin on ku täällä vastaavat aina puhelimmeen yleensä ku soittaa, että jos niinku tarvihtee jottai tiettoa tai muuta tämmöstä. Et täällä turvakodilla on sitten vielä hyvin ollu, että ne on niinku sanonu aina että mitä eivät pysty kertomaa nii ne ei sitten kerro ja sit jos mitä pystyyvät vastaammaa nii nehän sitten kerttoo. Et ne ei niinku silleesä panttaa tiettoa tai jos jouttuuvat panttaa, nii sanovat et nyt en voi sannoo sulle. H38.

Niinku mie sanoin, et täällä on ne se niinku, mitkä on ollu mulle tärkeitä niinku. Mun ainut pointti on se, et niinku lapsi on samassa kunnossa ku mie vien ja ku mie haen sen ja sit se ei kerkkii hävitä sillä välillä minnekkään. H44.

Henkilökunta on hyvin semmonen kannustava ja positiivinen, että siitä heille iso kiitos. H39.

Haastateltavat kertoivat, että tapaamispaikan tilat olivat liian pienet ja lelut vähän kuluneita. Toivomuksena oli, että henkilökunta kertoisi jo heti alkuun, että he ovat puolueettomia. Lisäksi yksi haastateltava toivoi, että henkilökunta kertoisi selkeämmin sen, miksi he eivät voi kertoa, mitä toinen vanhempi on kertonut heille.

No kyllähän siellä vähän oli ehkä semmosta niinku sanottu pikkusen kuluneita leluja siellä silleensä tuota joukossa. Että vois ehkä pikkusen niihinki parannusta saaha. Mutta sanottaanko silleesä, että ois vähän niinku enemmän sanottaanko pienem-

mille ja isommille sitten niitä leluja, että ne on kaikki vähä sel-
lasta pienemmille lapsille olevaa. H38.

No meille kyllä et ehkä niinku alussa mie oisin halunnu sitä, että
et ois niinku ois tehty selkeemmin se, että hyö ovat puolueetto-
mia tai jotenki, et hyö ei niinku ota kantaa suuntaan tai tosiseen.
Mutta nyt tietysti ku on matkan varrella on tässä oppinu ja tää
meiän oma tilanne rauhottunu niin hyvin sekkiin on niinku sel-
kiintyny sitten se. H42.

En tiä, pienten lasten kannalta niin tuota ehkä semmonen vä-
hän semmonen kodinomaisempi vieläkin. Ehkä semmonen,
jonku verran siellä on niitä leluja ja tuota niitä pelejä ja sem-
mosia on mutta. H39.

Haastateltavilta tuli melko vähän kehittämisideoita turvakodin järjestämiin val-
vottuihin ja tuettuihin tapaamisiin ja valvottuihin vaihtoihin.

No ei, ne on loppupeleissä niin lyhkässä on nuo vaihtotilanteet,
että niin siinä nyt ei mittään hirveen ihmeellistä tarvvi. Riittää
jos on se muutama lelu siinä jos on ja mahdollisuus ehkä pihalla
käyä, jos tuntuu et on vähä liian levoton meininki sisällä.
Varmmaa miehiä tarvviis nuihi vaihtotilanteisiin. H45.

No semmonen niinku kaikkien kannalta semmonen niinku ylei-
nen että tervehitään ja kysellään kuulumiset ja miten meni vii-
konloppu. Ja ne niinku tuntuu vanhemmasta tosi mukavalle, et-
tä mut pääsääntöisesti se niin onkkiin. Mut kyl mie sen ymmär-
rän, et heillä on välillä kiire, että hei ei sitten niinku pysty sitten
siihen niin paljo siihen panemaan aikaa. H39.

10 Pohdinta

10.1 Johtopäätökset

Aineistostani kävi ilmi, että riippumatta haastateltavien eli vanhempien ja heidän
lastensa iästä, syyt vaihtoihin ja tapaamisiin voivat olla samat. Vanhempien
omat käsitykset siitä, minkä vuoksi heillä on tapaamis- tai vaihtokäytäntö, olivat

yleensä toisen vanhemman syy tai pyyntö. He kertoivat esimerkiksi, että toinen osapuoli käyttäytyi aggressiivisesti tai ei antanut lasta sovittuna aikana. Käsityksistä löytyi yhtäläisyyksiä esimerkiksi perheväkivalta ja vaikea avioero. Haastateltavat eivät kertoneet päihdeongelmien olleen syynä tapaamisiin ja vaihtoihin, vaikka teoriassa se tuotiin usein esille niiden syyksi. Aaltosen (2004, 69) mukaan vanhemman mielenterveys- ja päihdeongelmat ovat tavallisimpia syitä valvotuille tapaamisille. Omassa tutkimuksessani päihdeongelmat eivät tulleet esille. Ainoastaan yksi haastateltava toi alkoholinkäytön esille yhdeksi syyksi asiakuuteen. Saastamoinen (2010, 55) havaitsi omassa opinnäytetyössään saman, että vanhempien käsityksen mukaan syy käytäntöön on jonkun muun kuin heidän itsensä.

Vanhemmat kertoivat, että tapaamisissa he pelasivat pelejä, leikkivät, söivät eväitä ja keskustelivat yhdessä lasten kanssa. Joskus myös työntekijä oli mukana leikeissä. Vaihtoasiakkuusvanhemmat kertoivat, että vaihdoissa vaihdetaan kuulumiset ja työntekijät kyselevät esimerkiksi viikonlopun suunnitelmista. Myös Kainlaurin ja Liimataisen (2012, 36. 37) opinnäytetyössä vanhemmat kertoivat, että tapaamisissa leikitään ja syödään, mutta myös ulkoillaan ja laitetaan yhdessä ruokaa. Osa kertoi myös käyneensä uimassa tai kaupassa, joten tapaamiset eivät olleet ainoastaan tapaamispaikalla.

Aineistosta selvisi, että vanhemmat pitivät tapaamisten ja vaihtojen toteutumisen hyvänä. Heidän mielestään tapaamiset ja vaihdot ovat sopivan pituisia. Osa heistä olisi toivonut, että tapaamiset olisivat pitempiä kuin tunnin. Saastamoisen (2010, 55) opinnäytetyössä puolestaan ilmeni, että vanhemmat pitivät valvottuja tapaamisia hyvänä asiana, vaikka eivät omalla kohdallaan. Kainlaurin ja Liimataisen (2012, 34) mukaan suurin osa vastaajista oli tyytyväisiä tapaamisten keston tapaamisjakson alussa sekä lopussa. Tapaavat vanhemmat eivät pitäneet tapaamisia liian pitkinä, kun taas osa lähivanhemmista piti. Osa tapaavista vanhemmista piti tapaamisia liian lyhyinä.

Pääsääntöisesti vanhemmat olivat sitä mieltä, että tapaamisissa ja vaihdoissa on hyvä ilmapiiri, erityisesti henkilökunnan takia. He mainitsivat kuitenkin, että ilmapiiriin vaikuttaa toisen vanhemman mieliala: tuoko toinen vanhempi lasta

ollenkaan vaihtoihin tai saapuuko hän paikalle tapaamisiin? Vanhemmat kertoivat, että sovitut aikataulut toteutuivat turvakodin henkilökunnan puolelta, mutta ei toisen vanhemman osalta. Kainlaurin ja Liimataisen (2012, 36) mukaan heidän opinnäytetyönsä vastaajista keskimäärin 43 prosenttia oli täysin samaa mieltä tai jokseenkin samaa mieltä väittämästä, että tapaamisten tunnelma oli rentoutunut, vapautunut, iloinen ja miellyttävä. Kuitenkin keskimäärin 33 prosenttia vastaajista ei ollut väittämän kanssa samaa eikä eri mieltä.

Vanhemmat olivat erityisen tyytyväisiä henkilökunnan toimintaan ja siihen, että saivat tukea ja neuvoja sekä yhteyden heihin aina tarvittaessa. Suurin osa heistä oli tyytyväisiä siihen, että saivat puolueettoman tuen ja avun. Kaikki pitivät tapaamisia ja vaihtoja turvallisina, koska pystyivät luottamaan henkilökuntaan. Osan mielestä oli erittäin hyvä, että tapaamiset ja vaihdot menivät tietyllä kaavalla sääntöjen mukaisesti. Tärkeänä siis pidettiin tuttuutta. Muutama vanhempi mainitsi, että heidän mielestään raporttien kirjoittaminen oli hyvä käytäntö, koska ne olivat hyödyllisiä oikeudenkäynneissä. Kainlaurin ja Liimataisen (2012, 32, 40) selvityksen mukaan 42 prosenttia vanhemmista oli täysin samaa mieltä tai melko samaa mieltä siitä, että tapaamispaikan ohjaajat ovat miellyttäviä, kannustavia, empaattisia ja asiantuntevia. He perustelivat tapaamispaikan hyödyllisyyttä sillä, että tapaamiset ovat turvallisia ja säännöllisiä. Osan vanhemman mielestä henkilökunta oli hyödyllinen, koska heiltä sai virallisia lausuntoja oikeusprosessia varten. Lisäkilan (2011, 27. 28) mukaan osa tapaavista vanhemmista piti tapaamispaikkaohjaajaa merkittävänä ja osa ei. Heidän mielestään he eivät tarvinneet tukea ohjaajilta, mutta olivat tyytyväisiä nykyisten ohjaajien toimintaan.

Turvakodin tiloihin vanhemmat olivat myös melko tyytyväisiä. Kokemuksista tuli kuitenkin esille, että ne olivat melko pienet ja toivottiin isompaa tilaa. Pidettiin erittäin hyvänä, että tilat olivat sen mukaiset, että anonyymiyys säilyi vaihtojen aikana. Vanhemmat olivat tyytyväisiä siihen, että tapaamispaikalla oli tekemistä. Toivottiin, että leluja uusittaisiin ja niitä olisi vanhemmillekin lapsille. Lisäkilan (2011, 26) opinnäytetyössä selvisi myös, että vanhemmat olivat pääsääntöisesti tapaamispaikan tiloihin tyytyväisiä, vaikka ne olivat liian viileät lämmitysongelmien vuoksi. Myös tämän opinnäytetyön tuloksista selvisi, että vanhemmat toi-

voivat leluja vanhemmille lapsille. Vanhemmat pitivät keittiötä tärkeänä, koska siellä pystyi lämmittämään ruokaa, keittämään kahvia ja laittamaan välipaloja.

Vanhemmilta ei tullut kehittämisideoita kovinkaan paljon. Luulen, että kehittämisideoita ei tullut siksi, koska he olivat tyytyväisiä tapaamisiin ja vaihtoihin. Voi myös olla, että vanhemmille ei haastattelutilanteessa tullut mieleen kehittämisideoita. Osa heistä halusi, että henkilökunta olisi tapaamisten ja vaihtojen alussa tuonut paremmin esille sen, että he ovat puolueettomia. Toiveena oli myös, että henkilökunta kertoisi selkeämmin sen, miksi he eivät voi kertoa, mitä toinen vanhempi on kertonut heille. Vanhemmat tahtoivat, että aina jatkossakin henkilökunta kysyisi kuulumiset ja keskustelisivat heidän kanssaan. Ehdotuksena tuli uusia leluja kaikenikäisille sekä mahdollisuutta käydä ulkona. Kehittämisideana tuli myös, että miestyöntekijöitä olisi hyvä saada lisää.

Haastatteluista selvisi, että vanhempien mielestä heidän suhteensa lapsiinsa oli tällä hetkellä hyvä. Osa vanhemmista oli huomannut muutosta vanhemman ja lapsen välisessä suhteessa. Heidän mielestään suhde oli parantunut esimerkiksi siten, että lapsi halusi tavata tapaavaa vanhempaa sekä vanhemman ja lapsen välille oli syntynyt vanhempi-lapsi suhde. Saastamoisen (2010, 57) opinnäytetyössä selvisi, että osan vanhemman mielestä heidän suhteensa lapseen oli hyvä ja osan mielestä etäinen. Kaikki olivat kuitenkin sitä mieltä, että tapaamisten myötä suhde oli edennyt parempaan.

Vanhempien mielestä lapsen kannalta tapaamisissa ja vaihdoissa parasta lapselle oli se, että lapsi pääsi tapaamaan molempia vanhempia turvallisesti näkemättä heidän välisiä riitojaan. Tärkeintä lapselle heidän mielestään oli se, että tapaamiset ja vaihdot olivat turvallisia, positiivisia ja kiireettömiä. Merkittäväksi mainittiin se, että sopimuksista pidettäisiin kiinni, jottei lapsi joutuisi kokemaan hylätyksi tulemisen tunnetta. Oleellisena pidettiin myös vanhempi-lapsi välisen suhteen kehittymistä. Vastausten välillä tuli hieman erimielisyyttä siitä, ovatko tapaamiset ja vaihdot hyväksi lapselle. Osan vanhemman mielestä ne olivat hyväksi lapselle juuri sen vuoksi, ettei hän joudu näkemään heidän välisiä riitojaan. Osa vanhemmista ei osannut sanoa, olivatko tapaamiset ja vaihdot hyväksi lapselle. Osan mielestä olisi parempi, jos niitä ei olisi ollenkaan. Saasta-

moisen (2010, 58) opinnäytetyön haastatteluista selvisi puolestaan, että vanhempien mielestä valvotut tapaamiset eivät olleet lapsen edun mukaisina. Heidän mielestä ne olisi pitänyt järjestää muualla kuin valvotuissa tapaamisissa.

10.2 Eettisyys ja luotettavuus

Tutkimuksen eettiset kysymykset liittyvät pääsääntöisesti tutkimustoimintaan. Tutkimuksen eettisyyttä tarkastaessa on tärkeää huomioida haastateltavien informoiminen ja anonymiteetin säilyttäminen, aineiston keruun ja analyysin menetelmien luotettavuus sekä tutkimustulosten esittämistapa. Lisäksi täytyy eettisesti pohtia, miksi tutkimukseen ryhdytään ja kenen ehdoilla. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 125. 126.)

Haastattelun aluksi oli eettisesti tärkeää, että kerroin haastateltaville opinnäytetyön tavoitteen, aineistonkeruun toteutustavan, haastateltavien tietojen suojaamisen, sekä aineiston käyttäjät ja käyttöajan (Kuula 2006, 102. 105). Tärkeää on huomioida tutkimukseen osallistumisen vapaaehtoisuus. Haastateltava voi kieltäytyä osallistumisensa tutkimukseen alusta alkaen tai missä tilanteessa tahansa. Hänellä on oikeus myös jälkikäteen kieltää aineiston käyttämisen. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 128.) Monet haastateltavat varmistivat minulta vielä erikseen, että eihän heidän nimiään varmasti tule opinnäytetyöhön. Jätin tuloksista suorien lainausten kohdalta kaikki epäsuorat tunnistetiedot pois, esimerkiksi sukupuolen ja iän. Muutin myös lapsien nimet ja sukupuolet suorissa lainauksissa pelkästään +lapsi+ tai +lapset+. Opinnäytetyöni analyysiin ei vaadittu tietää haastateltavien suoria tunnistetietoja kuten koko nimiä tai tarkkoja syntymäaikoja. Kysyin heiltä ainoastaan heidän ikänsä. Tärkeintä on se, ettei kukaan ulkopuolinen pysty haastattelun analyysistä päättämään keitä on haastateltu.

Tutkimuksen luotettavuutta arvioitaessa esillä ovat käsitteet validiteetti ja reliabiliteetti. Validiteetti tarkoittaa sitä, että tutkimuksessa on tutkittu juuri sitä mitä on pitänytkin. Reliabiliteetti taas tarkoittaa tutkimustulosten toistettavuutta. Näitä käsitteitä on kritisoitu sen vuoksi, että ne palvelevat paremmin kvantitatiivista tutkimusta kuin kvalitatiivista. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 133.) Yleisimmin kriti-

soidaan sitä, että ne tavoittelevat vain yhtä konkreettista todellisuutta (Lincoln & Cuban 1985, Tuomi & Sarajärvi 2002 mukaan, 133).

Jotta tutkimus on luotettava, täytyy tutkimuksen kohde ja tarkoitus olla tutkijalle koko ajan selvillä. Hänen täytyy välillä pysähtyä miettimään, mitä on tutkimassa ja miksi. Hänen tulee pohtia omaa sitoutumista tutkimukseen. Tutkijan täytyy pohtia tutkimuksen tärkeyttä ja ovatko omat olettamukset tutkimuksesta muuttuneet matkan varrella. Aineistonkeruuta voi pohtia esimerkiksi sitä kautta miten haastattelut ja tekniikka ovat sujuneet, onko esimerkiksi vastaan tullut ongelmia. Tutkimuksen luotettavuutta arvioitaessa on hyvä perustella tutkimuksen tiedonantajien valintaa, tutkimuksen kestoa ja aineiston analyysiä. Ennen kaikkea täytyy itse pohtia tutkimuksen luotettavuutta. Jos nämä kaikki asiat tulevat siinä esille, voidaan sitä pitää luotettavana. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 135, 138.)

Tutkimuksen luotettavuutta voidaan pohtia muutamia kriteereitä käyttäen: uskottavuus, siirrettävyys, varmuus ja vahvistuvuus. Uskottavuudella tarkoitetaan sitä, että tutkija käy läpi vastaako hänen ja tutkittavien käsitteet ja tulkinnat. Sen lisäämistä ei voida kuitenkaan taata sillä, että tutkittavat lukevat ja arvioivat tutkimustulokset. Tutkimuksen siirrettävyys tarkoittaa sitä, että tutkimustulokset ovat yleistettävissä. Varmuus tutkimuksessa tulee esille siten, että tutkijan ennakko-oletukset ovat huomioitu. Vahvistuvuus tarkoittaa sitä, että jossain muissakin samaa asiaa tutkivissa tutkimuksissa löytyy samankaltaisia tulkintoja kuin omassa tutkimuksessa. (Eskola & Suoranta 2001, 211. 212.)

Omassa opinnäytetyössäni en käyttänyt uskottavuuden lisäämistä siten, että olisin antanut haastateltavien lukea ja arvioida tutkimustulokset ennen niiden julkaisemista. Tutkimuksessani uskottavuutta tuovat haastateltavien suorat lausaukset. Opinnäytetyöni luotettavuutta voi häiritä se, jos haastateltava koki haastattelutilanteen ahdistavaksi. Silloin hän saattoi vastata vähäsanaisesti tai vääristellä omia mielipiteitään eikä näin ollen haastattelu onnistunut tavoitteiden mukaisesti. Vastaukset eivät kuitenkaan aina kerro koko totuutta vaan ovat yksittäisen vastaajan mielipide. Havainnoin, että usein haastateltavien mielestä vika oli toisessa vanhemmassa. Minun täytyi muistaa, että sain kuulla vain toisen vanhemman kokemuksen heidän tilanteestaan. Kokemus voi toisen van-

hemman kertomana olla täysin erilainen. Täytyy kuitenkin muistaa, että opin-
näytetyöni tarkoituksena olikin kuulla kokemuksia, joihin minun täytyy tutkijana
luottaa.

Siirrettävyys tutkimuksessani voi tapahtua esimerkiksi siten, että toisen paikka-
kunnan tapaamispaikkatoiminnan työntekijät voivat käyttää tuloksia hyödyksi
omassa toiminnassaan. Tutkimuksessani tarkoituksena oli saada kokemuksia
Joensuun kaupungin turvakodin asiakkailta. Kokemuksia on muutenkin haasta-
va yleistää, koska jokainen ihminen voi nähdä tilanteet ja tapahtumat eri tavalla.
Haastateltavien määrä ei ole kovin suuri, joten tuloksia ei voida yleistää yleiselle
tasolle. Pohdin, että onko niitä kuitenkin edes tarkoitus yleistää, vaan tarpeel-
lisempaa on, että Joensuun kaupungin turvakoti saa tietoa asiakkaidensa ko-
kemuksista heidän toiminnastaan. Sain lisäksi aineistoa monesta eri näkökul-
masta. Kallisarvoisempaa on siis vastausten laatu eikä määrä. Mielestäni onnis-
tuin saamaan riittävästi asiakkaiden kokemuksia ja mielipiteitä valvotuista ja
tuetuista tapaamista sekä valvotuista vaihdoista.

Varmuutta opinnäytetyöhöni tuo se, etten itse ole koskaan työskennellyt näiden
haastateltavien kanssa. Eskolan ja Suorannan (2002, 55) mukaan tutkittavien ja
tutkijan välillä ei saa olla esimerkiksi terapeutti ja potilas - suhdetta, koska se
voi vaikuttaa siihen kuinka vapaaehtoisesti tutkittava antaa tietoja (Eskola &
Suoranta 2002, 55). Lisäksi valvotut ja tuetut tapaamiset sekä vaihdot olivat mi-
nulle täysin uusi asia, joten minulla ei ollut niistä omakohtaisia kokemuksia. En-
nakko-oletuksena oli ainoastaan ne asiat, joita olin teoriasta ja aikaisemmista
opinnäytetöistä saanut selville. Ennakko-oletuksiani olivat, että haastateltavat
suhtautuisivat negatiivisesti vaihtoihin ja tapaamisiin. En kuitenkaan tuonut niitä
esille haastatteluissa. Haastatteluiden jälkeen huomasin, että jokaisen haasta-
teltavan oma kokemus vaikutti siihen, olivatko he tyytyväisiä palveluihin vai ei-
vät.

Omassa opinnäytetyössäni huomasin selvästi vahvistuvuutta. Mielestäni oli
mielenkiintoista, kuinka joissakin haastateltavien vastauksissa, kuten tapaamis-
paikan tiloja koskevissa, löytyi paljon yhtymäkohtia aikaisempien opinnäytetöi-
den väliltä. Niitä oli esimerkiksi ne, että pääsääntöisesti haastateltavat olivat tyy-

tyväisiä tapaamispaikan toimintaan ja henkilökuntaan sekä toivoivat lisää leluja vanhemmille lapsille. Eroavaisuuksia löytyi turvakodin henkilökunnan merkittävyydestä ja lapsen edun toteutumisesta tapaamispaikkatoiminnassa. Kaikki haastateltavat olivat todella tyytyväisiä turvakodin henkilökunnan toimintaan ja kokivat tärkeänä heidän avun ja tuen. Kun taas lisäkilan (2011, 27) opinnäytetyössä vanhemmat eivät kokeneet tapaamispaikan ohjaajia kovinkaan merkittävänä. Pohdin kysymystä, joka käsitteli ovatko tapaamiset ja vaihdot lapsen edun mukaisia. Opinnäytetyöni aineistosta selvisi, että vanhemmat pääsääntöisesti pitivät niitä lapsen edun mukaisena. Puolet vanhemmista oli sitä mieltä, että ne ovat hyväksi lapselle, kun taas Saastamoisen (2010, 58) tuloksissa vanhemmat eivät pitäneet niitä lapsen edun mukaisina.

10.3 Omat oppimiskokemukset

En ollut aikaisemmin kuullut ollenkaan valvotuista ja tuetuista tapaamisista tai vaihdoista. Mielestäni opinnäytetyöni aihe oli mielenkiintoinen, joten etsin ja perehdyin teoriaan paljon. Lisäksi huomasin, että oppimistani asioista oli hyötyä muilla opintojaksoilla. Esimerkiksi perhe- ja lähisuhdeväkivalta-kurssia tehdessä minulla oli jo tietoa aiheesta.

Olen oppinut laadullisen tutkimuksen tekemisestä opinnäytetyöni prosessin aikana. En ole aikaisemmin kerännyt asiakkaiden kokemuksia haastatteleamalla. Haastatteluiden suunnittelu ja toteutus sujuivat hyvin, vaikka minulla ei ole ollut siitä aikaisempaa kokemusta. Olin tyytyväinen siihen, kuinka luontevasti asiakkaat kertoivat minulle omasta elämästään ja asiakkuustilanteistaan.

Tein opinnäytetyön yksin. Yksin tekemisessä minulle haasteena oli se, että jouduin itsekseni pohtimaan eteeni tulevia ongelmia ja vastoinikäymisiä. Kohtasin opinnäytetyötä tehdessä haasteita esimerkiksi opinnäytetyön rakenteen jäsentämisessä. Vastoinikäymisten ja ongelmien yksin läpikäyminen kasvatti minua henkisesti. Minulle yksin tekemisestä oli kuitenkin enemmän hyötyä kuin haittaa. Sain valita juuri sellaisen aiheen kuin halusin ja sain tehdä opinnäytetyötä omien aikataulujeni mukaan. Kahdestaan opinnäytetyön tekemisessä on se ris-

ki, ettei tule niin laajaa tietoa aiheesta kuin yksin tehtäessä. Yksin tehtäessä välttämättä joutuu perehtymään kaikkiin aihealueisiin ja teorioihin tarkkaan.

10.4 Jatkotutkimusaiheet

Opinnäytetyöni aihetta ei ole käsitelty kovinkaan paljon ja siitä ei löytynyt montaa aikaisempaa tutkimusta tai opinnäytetyötä. Etenkään valvotuista vaihdoista en löytynyt yhtään aikaisempaa opinnäytetyötä. Tutkimustani voidaan hyödyntää Joensuun kaupungin turvakodin asiakastyössä. Jatkokehitysmahdollisuutena näen esimerkiksi sen, että haastateltavia voitaisiin ottaa lisää ja verrata näin ollen aikaisempia tuloksia. Mahdollisuutena voisi olla, että verrattaisiin miesten ja naisten kokemuksia keskenään. Uuden näkökulman voisi saada, jos haasteltaisiin vanhempia, lapsia ja työntekijöitä. Näin saataisiin laajempi näkökulma ja voitaisiin verrata sitä, ovatko he nähneet valvottujen ja tuettujen tapaamisten sekä valvottujen vaihtojen hyötyjä ja haittoja samankaltaisena kuin vanhemmat.

Lähteet

- Aaltonen, A-K, 2004. Lapsen tapaamisoikeus tuomioistuinten todellisuudessa. Teoksessa Kalavainen, S. (toim.) Valvotut tapaamiset lapsen turvana. Ensi- ja turvakotien liiton julkaisu 33. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto, 58. 74.
- Alasuutari, P. 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. Tampere: Osuuskunta Vastapaino.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1999. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Eskola, J & Suoranta, J. 2001. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Osuuskunta vastapaino.
- Forsberg, H. 2003. Kriittistä näkökulmaa jäljittämässä. Teoksessa Forsberg, H. & Nätkin, R. (toim.) Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä. Helsinki: Gaudeamus, 7-15.
- Hirsjärvi, S & Hurme, H. 2006. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistokustannus.
- Iisakkila, S. 2011. Millainen on hyvä tapaamispaikka? Tapaajavanhempien ja lasten kokemuksia tapaamispaikka Poukaman tiloista ja ohjaajista. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö.
- Joensuun kaupunki. 2013a. Turvakoti. <http://www.joensuu.fi/turvakoti>. Joensuun kaupunki. 6.9.2013.
- Joensuun kaupunki. 2013b. Valvotut tapaamiset ja valvotut vaihdot. Joensuun kaupungin turvakodin henkilökunnan antama moniste.
- Järvinen, R., Lankinen, A., Taajamo, T., Veistilä, M. & Virolainen, A. 2007. Perheen parhaaksi. Perhetyön arkea. Helsinki: Edita Prima.
- Kainlauri, S. & Liimatainen, O. 2012. Vanhempien kokemuksia Tapaamispaikka Tirlittanin toiminnasta. Saimaan ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.
- Kaivosoja, M. 2004. Mahdollisen salliminen ja ei-sallitun estäminen. Teoksessa Kalavainen, S. (toim.) Valvotut tapaamiset lapsen turvana. Ensi- ja turvakotien liiton julkaisu 33. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto, 79. 85.
- Kalavainen, S. 2006. Valvotut tapaamiset ja lapsen edun toteutuminen. Teoksessa Ensi- ja turvakotien liiton julkaisu 35 (toim.) Perhe- ja lähisuhdeväkivalta. Auttamisen käytäntöjä. Hämeenlinna: Karisto Oy:n kirjapaino, 84. 92.
- Kuula, A. 2006. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Kääriäinen, A., Hämäläinen, J. & Pölkki, P. 2009. Ero, vanhemmuus eron jälkeen ja eroauttaminen tutkimuskohteina. Teoksessa Kääriäinen, A., Hämäläinen, J. & Pölkki, P. (toim.) Ero, vanhemmuus ja tukeminen. Lastensuojelun keskusliitto/Neuvo projekti. Helsinki: Hakapaino Oy, 11. 13.
- Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (361/1983).
- Laki lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan päätöksen täytäntöönpanosta (619/1996/).
- Rönkkö, L. & Rytönen, T. 2010. Monisäkeinen perhetyö. Helsinki: WSOYpro Oy.

- Saastamoinen, E. 2010. Tapaajavanhemman näkemyksiä vanhemmuudestaan, suhteestaan lapseen ja lapsen edusta valvotuissa tapaamisissa Kuopion Ensikotiyhdistyksen Tapaamispaikassa. Tampereen ammatikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.
- Sosiaalihuoltolaki (710/1982).
- Sosiaali- ja terveysministeriö. 2007. Koko perhe kierteessä. Lähisuhdeväkivalta ja alkoholi. Helsinki: Yliopistopaino.
- Sosiaali- ja terveysministeriö. 2009. Isyyden tunnustaminen ja vahvistaminen. http://www.stm.fi/sosiaali_ja_terveyspalvelut/sosiaalipalvelut/huoltajajuus_elatus/isyyden_tunnustaminen. 5.4.2013.
- Taskinen, S. 2001. Lapsen etu erotilanteissa. Opas sosiaalitoimelle. Stakes. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2013. Lapsen elatus ja huolto 2012 tilastoreportti. Suomen virallinen tilasto. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/108527/Tr16_13.pdf?sequence=4 1.10.2013.
- Tilastokeskus. 2013. Väestö- ja kuolemansyytilastot. Solmittujen avioliittojen määrä kasvoi, avioerojen väheni. https://www.stat.fi/til/ssaaty/2012/ssaaty_2012_2013-04-19_tie_001_fi.html. 11.9.2013.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Väestöliitto. 2013. Yhteishuolto ja yksinhuolto. http://www.vaestoliitto.fi/parisuhde/tietoa_parisuhteesta/avio-ja_avoliiton_lakitieto/yhteishuolto/. 7.3.2013.

Liite 1 Toimeksiantosopimus

OPINNÄYTETYÖN TOIMEKSIANTOSOPIMUS

Toimeksiantaja	
Organisaation nimi:	Joensuun kaupungin turvakoti
Toimeksiantajan edustaja:	Annamari Ikonen
Osoite:	Väisälänkatu 4, 80170 Joensuu
Puhelinnumero:	050 524 6262
Sähköposti:	turvakoti@jns.fi

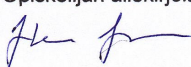
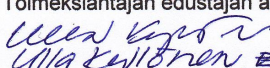
Opiskelijan/opiskelijoiden tiedot	
Koulutusohjelma:	Sosiaaliala
Opiskelijanumero(t) ja nimi(et):	1001228 Henna Hovator
Puhelinnumero:	0400 943 995
Sähköposti:	henna.hovator@edu.karelia.fi

Toimeksiantajan sitoumukset

Opiskelijan sitoumukset
Opinnäytetyö valmistuu lokakuussa 2013. Opinnäytetyöhön haastattelen vaihto- ja tapaamisasiakkaita sekä analysoin haastatteluja teoriaan pohjautuen laadullista tutkimusmenetelmää käyttäen. Tuloksia ja tuotoksia hyödynnetään ainoastaan opinnäytetyössäni sekä Joensuun kaupungin turvakoti saa haastattelussa esille tulleet tulokset itselleen (haastatteltavien anonymisoinnin jälkeen). Opiskelujen alussa olen kirjoittanut vaihtolovelvollisuussopimuksen, joka koskee myös opinnäytetyötäni.

Opinnäytetyön ohjaus PKAMK:ssa	
Ohjaaja(t):	Sari Johansson sari.johansson@karelia.fi Riitta Dal Maso riitta.dalmaso@karelia.fi

Opinnäytetyön julkisuus
Opinnäytetyö on julkinen asiakirja ja se voidaan julkaista Theseus-verkkokirjastossa.

Allekirjoitukset	
Päiväys 21.3.2013	Opiskelijan allekirjoitus ja nimenselvennys Henna Hovator
Päiväys 21.3.2013	Toimeksiantajan edustajan allekirjoitus ja nimenselvennys Ulla Kyllönen, turvakodin esimies

Liite 2 Tutkimuslupa
JOENSUUN KAUPUNKI

Viranhaltijapäätös

1

 Sosiaali- ja terveyskeskus
 Sosiaalipalvelujen johtaja

11.6.2013 § 25

189/00.01.03/2013

Hakija/asianosainen	Opiskelija Henna Hovatov
Asia	Tutkimuslupa / Karelia ammattikorkeakoulu
Päätöksen perustelut	<p>Karelia ammattikorkeakoulun opiskelija Henna Hovatov hakee opinnäytetyöhönsä liittyvää tutkimuslupaa aiheena Valvotut ja tuetut tapaamiset ja vaihdot. Tutkimuksen toteutuspaikkana on Joensuun kaupungin turvakoti. Opinnäytetyön tutkimustehtävänä on kartoittaa asiakkaiden kokemuksia sekä kehittämisideoita Joensuun kaupungin turvakodin järjestämistä valvotuista ja tuetuista tapaamista ja vaihdoista.</p> <p>Tutkimuksessa haastatellaan kuutta vaihto- ja tapaamisasiakasta teemahaastattelulla.</p> <p>Tutkimuksessa on huolehdittava asiakkaiden tietojen lainmukaisesta salassapidosta ja ettei vastauksista ole yksilöitävissä henkilöitä tai perheitä.</p> <p>Tutkimus ei aiheuta Joensuun kaupungille kustannuksia.</p>
Päätös	Myönnän tutkimusluvan opinnäytetyöhön Henna Hovatoville liitteenä olevan tutkimussuunnitelman mukaisesti Valvotut ja tuet tapaamiset ja vaihtoedot.
Toimivallan perusteet	Hallintosääntö 46 § ja 3 § Sosiaali- ja terveysjohtajan delegointipäätös 6.5.2013 § 14
Nähtävänäpito	Päätös asetetaan yleisesti nähtäväksi sosiaali- ja terveyskeskuksessa ennakolta ilmoitettuna aikana 14.6.2013
Allekirjoitus	Sosiaalipalvelujen johtaja Leena Korhonen
Tiedoksianto	Päätöksen olen tänään antanut tiedoksi : STLTk, Henna Hovatov, Ulla Kyllönen, Tuuli Ollila Päiväys: 12.6.2013 Toimistosihteeri Helena Venäläinen
	Lisätietoja: sosiaalipalvelujen johtaja Leena Korhonen p. 050 566 1633

Liite 3 Tutkimuslupa haastateltavalta

Tutkimuslupa haastateltavalta

Olen sosionomiopiskelija Karelia ammattikorkeakoulusta ja teen opinnäytetyötäni

liittyen Joensuun kaupungin turvakodin valvottuihin tapaamisiin/vaihtoihin.

Opinnäytetyöni tarkoituksena on selvittää tapaajavanhemman kokemuksia ja ajatuksia

liittyen valvottuihin tapaamisiin/vaihtoihin. Tiedonkeruun menetelmäksi olen valinnut haastattelun.

Haastattelijana minulla on täysi vaitiolovelvollisuus ja saamaani materiaalia käytetään

ainoastaan opinnäytetyötäni varten. Henkilöllisyyttänne ei voida tunnistaa lopullisesta työstä.

Kiitos yhteistyöstänne.

Joensuussa _____._____.2013

Karelia ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelija:

Henna Hovatov

Annan luvan käyttää haastattelumateriaalia opinnäytetyössä.

Joensuussa _____._____.2013

Haastateltavan allekirjoitus ja nimenselvennys

Liite 4 Haastattelurunko

Teemahaastattelun runko tapaaja/vaihtovanhemmalle

Perustietoja:

- Minkä ikäisiä sinä ja lapsesi olette?
- Mikä on sinun käsityksesi siitä, että miksi sinulla ja lapsellasi on tapaamis/vaihto-käytäntö?
- Kuinka kauan sinulla on ollut tapaamiskäytäntö turvakodilla?/ Kuinka kauan sinulla on ollut vaihtokäytäntö turvakodilla?
- Kuinka usein teillä on tapaamisia/vaihtoja?
- Kuinka pitkiä tapaamiset/vaihdot ovat kestoaltaan?
- Miten koet sinun ja lapsesi välisen suhteen?

Tapaamisten/vaihtojen toteutuminen turvakodilla:

- Millaisena koet tapaamiset/vaihdot turvakodilla?
- Mitä teette tapaamisissa/vaihdoissa?
- Onko tila mielestäsi sopiva tapaamisille/vaihdoille?
- Ovatko mielestäsi tapaamiset riittävän pitkiä tai lyhyitä? Miksi?
- Millainen ilmapiiri mielestäsi tapaamisissa/vaihdoissa on?
- Toteutuvatko tapaamiset/vaihdot turvallisesti? Mistä huomaat sen?
- Toteutuvatko tapaamiset/vaihdot kuten on ennalta sovittu? (esim. aikataulu)
- Onko sinun ja lapsesi välisessä suhteessa tapahtunut muutosta verrattuna ensimmäisiin valvottuihin tapaamisiin/vaihtoihin? Minkälaista?

Lapsen etu:

- Mikä on mielestäsi parasta sinun lapselle tapaamisissa/vaihdoissa?
- Ovatko tapaamiset/vaihdot hyväksi lapsellesi? Miksi?
- Mikä olisi mielestäsi lapsesi kannalta tärkeintä tapaamisissa/vaihdoissa?

Kehittämisideat:

- Mikä mielestäsi toimii tapaamisissa/vaihdoissa?
- Mikä mielestäsi ei toimi tapaamisissa/vaihdoissa?
- Pitäisikö joitakin asioita muuttaa tapaamisissa/vaihdoissa? Mitä?
- Olisiko jotain ideoita tapaamisiin/vaihtoihin, jotta niitä voisi hoitaa paremmin?

- Jotain muuta liittyen tapaamisiin/vaihtoihin?

Liite 5 Esimerkki sisällönanalyysistä

Alkuperäiset ilmaukset Pelkistetty ilmaus Pääluokka Yhdistäväluokka

no mie oon kokenu ne ihan myönteisenä
nyt viimeiset ajat, tietysti se alkuun
tuntu hirveen hankalalta ja semmoselta
niinku vähän ehkä ehkä semmoselta minun
kannalta niinku ikävältä+

alkuhaasteet,
myönteinen

alkuhaasteet

alakuun täällä ainakkii nii erittäin vaikeita
semmosii ku ei tienny aina että mitä tulloo ja
tilannehan oli vähä semmonen tulen arka.
Nytten ne on ihan hyviä+

alkuhaasteet,
myönteinen

Kokemukset
tapaamisista
tai vaihdoista
turvakodilla

mie koen ne turvallisena et miulle se oli
hirveen suuri pelastus ja apua ja helpotus se
et ku myö tultiin tänne toki niinku alussa
jännitti itekki ja sit oli vähä epäselvää se+

turvallisuus,
alkuhaasteet

siis miusta on ihan jees. Mie
oon ihan tyytyväinen ollu ainakkii
että saa kaiken tarvittavan inffon ja
jääpi kuitennii paperillekki jottain jos
on ollu jottain kommellusta ollu sitten
tuolla mamman luona tai jottain muuta+

tarvittava tieto,
myönteinen

luottamuksellisuus

mie pystyin niinku luottamaan ihan täysin+

luottamus

tota no se on oikeestaan ainut ratkasu
miusta tää nyt on ihan hyvä+

myönteinen